

ΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ***

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΠΑΥΛΟΣ, ΑΜ: 2007065

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΟΥΛΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, 2015

Ευχαριστίες

Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα Φωτούλα Αργυροπούλου για την πολύτιμη καθοδήγησή της. Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους του Δήμου Καλαμάτας για τη βοήθεια που μου πρόσφεραν στην συγκέντρωση των στοιχείων, καθώς και όσους πολίτες δέχτηκαν να απαντήσουν το σχετικό ερωτηματολόγιο. Επιπρόσθετα, οφείλω να αφιερώσω την πτυχιακή μου εργασία στην οικογένεια μου, που μου συμπαραστάθηκε σε όλα τα χρόνια της φοίτησής μου στο Τ.Ε.Ι Πελοποννήσου.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να αναδείξει την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες των πολιτών του Δήμου Καλαμάτας, αλλά και τις επιπτώσεις της κρίσης στην πολιτιστική πολιτική που ασκεί ο Δήμος. Αρχικά προσεγγίζονται οι έννοιες του πολιτισμού και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και γίνεται αναφορά στον πολιτισμό ως φορέα ανάπτυξης μέσω του πολιτιστικού τουρισμού, καθώς και στον ρόλο της Τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης γίνεται αναφορά στην επίδραση της οικονομικής κρίσης στον πολιτισμό. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Καλαμάτας μέσα από την νέα του Καλλικρατική μορφή, καθώς και οι βασικοί πολιτιστικοί φορείς του Δήμου και τα κυριότερα κέντρα τέχνης και πολιτισμού.

Τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας είναι ότι ο πολιτισμός αποτελεί ένα από τα επίκεντρα της ασκούμενης από τις αρχές ενός κράτους πολιτικής. Σε τοπικό επίπεδο, όπως στην περίπτωση του Δήμου Καλαμάτας διαπιστώνεται πως ο πολιτισμός βρίσκεται στο επίκεντρο της τοπικής πολιτικής, κάτι που αποδεικνύεται από την πληθώρα των φορέων και των οργανισμών που τον αντιπροσωπεύουν, αλλά και από τους πολλούς χώρους πολιτισμούς που έχουν δημιουργηθεί. Η σημασία του πολιτισμού στα πλαίσια της λειτουργίας της πόλης είναι καταγεγραμμένη και στην έρευνα που διεξήχθη, με την πλειοψηφία των ερωτώμενων να απαντά πως ο πολιτισμός είναι ένας κυρίαρχος τομέας στην κοινωνία, μέσω του οποίου προωθείται η παιδεία και διατηρείται η αξιοπρέπεια.

Λέξεις κλειδιά: πολιτισμός, κρίση, ανάπτυξη, κοινωνικό σύνολο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	2
Περίληψη	3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
Περιεχόμενα Πινάκων	5
Περιεχόμενα Διαγραμμάτων.....	6
Περιεχόμενα Εικόνων	7
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1 ^ο : Προσεγγίζοντας τον πολιτισμό	10
1.1 Περί πολιτισμού	10
1.2 Πολιτιστικά προϊόντα και δραστηριότητες	12
1.3 Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στον πολιτισμό	14
1.4 Ο πολιτισμός ως φορέας ανάπτυξης	15
1.5 Πολιτιστικός τουρισμός	18
1.6 Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης	20
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Καλαμάτας.....	23
2.1 Ο νέος καλλικρατικός Δήμος Καλαμάτας	23
2.2 Βασικοί πολιτιστικοί φορείς του Δήμου Καλαμάτας	24
2.3 Κέντρα τέχνης και πολιτισμού.....	30
Κεφάλαιο 3 ^ο : Πρωτογενής Έρευνα.....	41
3.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	41
3.2 Αποτελέσματα έρευνας.....	42
Συμπεράσματα	62
Βιβλιογραφία	65
Παράρτημα.....	68
Ερωτηματολόγιο	68

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 3.1: Φύλο	42
Πίνακας 3.2: Ηλικία.....	43
Πίνακας 3.3: Μορφωτικό επίπεδο	44
Πίνακας 3.4: Οικογενειακή κατάσταση.....	45
Πίνακας 3.5: Επάγγελμα.....	46
Πίνακας 3.6: Έννοια πολιτισμού	47
Πίνακας 3.7: Βαθμός έκφρασης καλλιτεχνικών μορφών	48
Πίνακας 3.8: Συχνότητα καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων	49
Πίνακας 3.9: Τρόπος ενημέρωσης για θέματα πολιτισμού	51
Πίνακας 3.10: Χρήματα που ξοδεύονται για τις διάφορες μορφές τέχνης.....	52
Πίνακας 3.11: Οικονομική συμβολή για την προώθηση του πολιτισμού	53
Πίνακας 3.12: Βαθμός συμφωνίας με ορισμένες απόψεις για τον πολιτισμό	54
Πίνακας 3.13: Βαθμός επίπτωσης της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες.....	56
Πίνακας 3.14: Βαθμός οδυνηρών συνεπειών τις οικονομικής κρίσης στον χώρο της τέχνης και του πολιτισμού	57
Πίνακας 3.15: Τομείς πολιτισμού στους οποίους είναι πιο ορατά τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης.....	58
Πίνακας 3.16: Κύριο πρόβλημα για την πολιτιστική πολιτική στο Δήμο	59
Πίνακας 3.17: Τρόποι βελτίωσης της πολιτιστικής δραστηριότητας	60

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 3.1: Φύλο.....	42
Διάγραμμα 3.2: Ηλικία	43
Διάγραμμα 3.3: Μορφωτικό επίπεδο	44
Διάγραμμα 3.4: Οικογενειακή κατάσταση	45
Διάγραμμα 3.5: Επάγγελμα	46
Διάγραμμα 3.6: Έννοια πολιτισμού.....	47
Διάγραμμα 3.7: Βαθμός έκφρασης καλλιτεχνικών μορφών.....	48
Διάγραμμα 3.8: Συχνότητα καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων	50
Διάγραμμα 3.9: Τρόπος ενημέρωσης για θέματα πολιτισμού.....	51
Διάγραμμα 3.10: Χρήματα που ξοδεύονται για τις διάφορες μορφές τέχνης	52
Διάγραμμα 3.11: Οικονομική συμβολή για την προώθηση του πολιτισμού.....	53
Διάγραμμα 3.12: Βαθμός συμφωνίας με ορισμένες απόψεις για τον πολιτισμό.....	55
Διάγραμμα 3.13: Βαθμός επίπτωσης της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες.....	56
Διάγραμμα 3.14: Βαθμός οδυνηρών συνεπειών τις οικονομικής κρίσης στον χώρο της τέχνης και του πολιτισμού	57
Διάγραμμα 3.15: Τομείς πολιτισμού στους οποίους είναι πιο ορατά τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης.....	59
Διάγραμμα 3.16: Κύριο πρόβλημα για την πολιτιστική πολιτική στο Δήμο.....	60
Διάγραμμα 3.17: Τρόποι βελτίωσης της πολιτιστικής δραστηριότητας.....	61

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 2.1 Η Φιλαρμονική του Δήμου Καλαμάτας	25
Εικόνα 2.2 Κέντρων Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων	26
Εικόνα 2.3 Παιδικός Σταθμός	27
Εικόνα 2.4 Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας.....	28
Εικόνα 2.5 Μέγαρο Χορού Καλαμάτας.....	29
Εικόνα 2.6 Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας.....	31
Εικόνα 2.7 Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας	32
Εικόνα 2.8 Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας	33
Εικόνα 2.9 Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Καλαμάτας.....	34
Εικόνα 2.10 Δημοτική Πινακοθήκη Καλαμάτας.....	35
Εικόνα 2.11 Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης	36
Εικόνα 2.12 20 ^ο Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας	37
Εικόνα 2.13 Μέγαρο Χορού Καλαμάτας.....	38
Εικόνα 2.14 Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας	39
Εικόνα 2.15 Αμφιθέατρο του Κάστρου Καλαμάτας	40
Εικόνα 2.16 Μουσείο Σιδηροδρόμων – Πάρκο ΟΣΕ	40

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με σκοπό να αναδείξει την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες των πολιτών του Δήμου Καλαμάτας, αλλά και τις επιπτώσεις της κρίσης στην πολιτιστική πολιτική που ασκεί ο Δήμος. Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια, όπου αναλύονται όλες οι πλευρές του θέματος.

Στο **Κεφάλαιο 1** γίνεται μια πρώτη προσέγγιση στην έννοια του πολιτισμού, παρουσιάζονται οι διάφοροι ορισμοί που του έχουν αποδοθεί, το θεωρητικό πλαίσιο και η σημασία του πολιτισμού. Δίνεται η έννοια των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και γίνεται αναφορά στην επίδραση της οικονομικής κρίσης στον πολιτισμό. Επίσης, γίνεται αναφορά στον πολιτισμό ως φορέα ανάπτυξης μέσω του πολιτιστικού τουρισμού, καθώς και στον ρόλο της Τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στο **Κεφάλαιο 2** παρουσιάζεται η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Καλαμάτας μέσα από την νέα του Καλλικρατική μορφή. Επίσης, παρουσιάζονται οι βασικοί πολιτιστικοί φορείς του Δήμου και τα κυριότερα κέντρα τέχνης και πολιτισμού.

Το **Κεφάλαιο 3** παρουσιάζει την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή του Δήμου Καλαμάτας. Περιγράφεται το αντικείμενο και οι στόχοι της έρευνας, η μεθοδολογία και το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση αυτής της έρευνας. Επίσης, παρουσιάζονται διαγραμματικά τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κλείνοντας, στα βασικότερα συμπεράσματα της εργασίας συγκαταλέγεται η σημασία του πολιτισμού, τόσο σε επίπεδο προώθησης της παιδείας και ανάπτυξης του πνεύματος, όσο και σε επίπεδο οικονομικό, καθώς μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την τόνωση της τοπικής ανάπτυξης. Σε τοπικό επίπεδο, οι πολίτες μιας πόλης έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με το πολιτιστικό υλικό της περιοχής τους, γνωρίζοντας καλύτερα τον τόπο τους. Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, φαίνεται πως ο πολιτισμός αποτελεί για τους κατοίκους της Καλαμάτας μια πρωτεύουσα ιδέα που μπορεί να συμβάλει στην προσωπική εξέλιξη, μέσω της

γνώσης που μπορούν να λάβουν από την αλληλεπίδρασή τους με πολιτιστικά στοιχεία και στην τοπική ανάπτυξη και στην περαιτέρω πρόοδο της πόλης, παρά το πλήγμα που έχει δεχθεί λόγω της οικονομικής κρίσης.

Κεφάλαιο 1^ο: Προσεγγίζοντας τον πολιτισμό

1.1 Περί πολιτισμού

Η έννοια του πολιτισμού είναι στενά συνδεδεμένη με αυτές της προόδου και της ανάπτυξης. Αν και ο πολιτισμός, αποκλειστικά και μόνο σαν ορολογία, χρησιμοποιείται σε ένα μεγάλο εύρος και για διάφορους λόγους, δεν μπορεί να προσδιοριστεί με σαφήνεια, καθώς δεν έχει ξεκάθαρο περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να δέχεται πολλές ερμηνείες. Ο όρος *πολιτισμός* αναφέρεται κυρίως στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που μεταφέρονται κληροδοτούμενες από τη μια γενιά στην επόμενη μέσα στο πέρασμα των χρόνων. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι η διαμόρφωση μιας κοινής μνήμης-εικόνας για ένα σύνολο ατόμων και η δημιουργία σε αυτά ενός αισθήματος που εκφράζει την κοινή αφετηρία, τις κοινές αναφορές και τα βιώματα, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.¹

Από τον παραπάνω ορισμό, και στεκόμενοι σε ένα από τα χαρακτηριστικά που δόθηκαν για τον πολιτισμό, γίνεται εμφανές – σε πρώτο στάδιο – πως ο πολιτισμός εμπεριέχει μέσα του το συστατικό του βιώματος, το οποίο με τη σειρά του, διοχετεύεται μέσα από πολλές συνιστώσες, καλύπτοντας τις ανθρώπινες συμπεριφορές σε συλλογικό επίπεδο και ενισχύοντας σε μεγάλο βαθμό στη διατήρηση της μνήμης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Badie (1995), ο πολιτισμός διακρίνεται για τον πολύσημο χαρακτήρα του, όντας ταυτόχρονα φορέας μιας πλούσιας εξηγητικής διάστασης, μέσω της σύνδεσής του με παρεμφερείς προς αυτόν έννοιες, όπως είναι η παιδεία, η επιμόρφωση, η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, έννοιες που σχετίζονται αποκλειστικά με την πνευματική και ψυχική αναβάθμιση, την κοινωνική συμμετοχή και την τεχνολογική ανάπτυξη.²

¹ Μπιτσάνη, Ευ. (2004), Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σελ. 34.

² Badie, B. (1995), *Κουλτούρα και Πολιτική*, Αθήνα: Πατάκης, σελ. 31.

Ωστόσο, δεν είναι λίγες οι φορές που ο πολιτισμός, σαν έννοια, έχει συγχυστεί ή ακόμα και ταυτιστεί καιρούς με εκείνη της τέχνης ως έκφραση του μέσου για την επίτευξη κάποιου δημιουργικού στόχου. Υπό αυτή την έννοια, η τέχνη περιλαμβάνει το σύνολο των επιστημών και των τεχνών, οι οποίες ασκούνταν στην αρχαιότητα, και κατά συνέπεια κατηγοριοποιούσαν τον πολιτισμό υπό διάφορες μορφές, όπως γραπτός λόγος, ρητορική, διαλεκτική, μουσική, ζωγραφική, ιατρική, φιλοσοφία, κτλ. Στην αρχαιότητα όμως, οι προαναφερθείσες κατηγορίες συχνά συνδέονταν και με ορισμένες μορφές πνευματικής εργασίας, την οποία έπρεπε να φέρουν εις πέρας οι ελεύθεροι άνθρωποι, κάτι που αποτελούσε και έναν έμμεσο διαχωρισμό τους από την τάξη των δούλων. Παράλληλα, αποτελούσε και έναν διαχωρισμό της, ανώτερης σε ποιότητα, ζωής των κατοίκων της πόλης από την κατώτερη σε ποιότητα κοινωνική ζωή της υπαίθρου.³

Ο Τσαούσης (1983), θέλοντας να θέσει την έννοια του πολιτισμού υπό το πρίσμα της κοινωνιολογίας, διαπιστώνει πως αυτός μπορεί να έχει μια διπλή ερμηνεία, τόσο ως στοιχείο κοινωνικής συνοχής, δηλαδή σαν κοινό στοιχείο που βρίσκεται στην ταυτότητα του συνόλου, όσο και ως εργαλείο επιτέλεσης τριών σημαντικών για το κοινωνικό σύνολο λειτουργιών, και πιο συγκεκριμένα της αναγνώρισης, της ένταξης και της συμμετοχής. Για τον ερευνητή λοιπόν, ο πολιτισμός επιτρέπει στα μέλη του κοινωνικού συνόλου να αναγνωρίζονται μεταξύ τους, να εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο, να αποκτούν την ατομική τους ταυτότητα και να συμμετέχουν στη ζωή μέσα από την ένταξή τους αυτή.⁴

Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητος ο διαχωρισμός της έννοιας του πολιτισμού από την έννοια της κουλτούρας, καθώς σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει ταύτιση μεταξύ τους, η οποία είναι λανθασμένη. Στην πραγματικότητα η κουλτούρα αποτελεί ένα υποσύνολο του πολιτισμού. Όπως βρίσκουμε στο λεξικό Μπαμπινιώτη (2005), η λέξη «κουλτούρα» εκφράζει, κατά κύριο λόγο, την πνευματική καλλιέργεια ενός

³ βλ. υποσημείωση 1.

⁴ Τσαούσης, Γ.Δ. (1983), Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας, Αθήνα: Θεμέλιο, σελ. 117.

ατόμου.⁵ Με λίγα λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε πως οι κουλτούρες, σαν σύνολο, είναι αυτές που συνθέτουν έναν πολιτισμό.

Στην ελληνική έκδοση της Wikipedia για το συγκεκριμένο ζήτημα βρίσκουμε πως ιστορικά, οι όροι του πολιτισμού και της κουλτούρας αντανακλούν, μέσα από τις διαφορετικές σημασίες και χρήσεις τους ως έννοιες, πολλές καίριες ιδέες, συνθήκες, εμπειρίες και συγκρούσεις που προσδιόρισαν τη φυσιογνωμία και την εξέλιξη της σύγχρονης εποχής. Μάλιστα, η πρώτη χρήση τους εντοπίζεται στη Δυτική Ευρώπη στα τέλη το 18ου αιώνα η καθιέρωσή τους γίνεται τον 19ο αιώνα, αποκτώντας σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα πολλές και διαφορετικές σημασίες, αλλά και αναπόφευκτες παρεξηγήσεις σχετικά με τον ορισμό τους.⁶

1.2 Πολιτιστικά προϊόντα και δραστηριότητες

Άμεση σχέση με τις έννοιες του πολιτισμού, της τέχνης και της κουλτούρας έχει και η έννοια του πολιτιστικού προϊόντος, δηλαδή του παραγώγου που προέρχεται από μια πολιτιστική/καλλιτεχνική πράξη. Πιο συγκεκριμένα, στο νόμο 2121/93, ο οποίος περιέχει εκτενή ανάλυση και επεξήγηση του αντικειμένου και του περιεχομένου του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, ορίζει το πολιτιστικό προϊόν ως *κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή.*⁷

Θα πρέπει να αναφερθεί ωστόσο, πως το πολιτιστικό προϊόν προστατεύεται νομικά για περιορισμένο χρονικό διάστημα, ενώ στη συνέχεια περνάει στα χέρια του κοινωνικού συνόλου. Πιο συγκεκριμένα, όπως βρίσκουμε στους Γασπαρινάτο, Ιωαννίδη και Καλογήρου (2010), όταν παρέλθει ο νόμιμος χρόνος προστασίας από το

⁵ Μπαμπινιώτης, Γ. (2005), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Β' έκδοση, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, σελ. 310.

⁶ Με πληροφορίες από την ελληνική έκδοση της Wikipedia σχετικά με τη διαφορά του πολιτισμού και της κουλτούρας, όπως βρίσκονται στον ιστότοπο <http://el.wikipedia.org>.

⁷ βλ. Ν. 2121/93, όπως ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.slideshare.net>.

νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων, το έργο καθίσταται κοινό κτήμα και μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ελεύθερης εκμετάλλευσης.⁸

Έχοντας κατά νου τη σημασία που έχει ο πολιτισμός για τη διατήρηση και την πρόοδο μιας κοινωνίας, κάθε φορέας άσκησης της εξουσίας πρέπει να λάβει υπόψη του την προστασία και την προώθησή του μέσα από ανάλογες δράσεις, με λίγα λόγια να μεριμνήσει για τη χάραξη και την υλοποίηση μιας στοχευμένης πολιτιστικής πολιτικής. Η UNESCO, ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός που λειτουργεί υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, ορίζει την πολιτιστική πολιτική ως *ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων, παρεμβάσεων ή μη παρεμβάσεων, με στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει σε μια ορισμένη χρονική στιγμή.*⁹

Από τον παραπάνω ορισμό, είναι εμφανές πως η πολιτιστική πολιτική θα πρέπει να καθορίζεται από συγκεκριμένους σκοπούς και μεθόδους, μέσω των οποίων θα ικανοποιούνται συγκεκριμένες πολιτιστικές ανάγκες της κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, όπως βρίσκουμε στην Stevenson (2004), η έννοια της πολιτιστικής πολιτικής συνδέεται με την επίτευξη αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την αντίληψη του πολιτισμού ως διαδικασίας μη δυναμικής, ευέλικτης και ευκαιριακής, αλλά γραμμικής και συνδεόμενης με ένα σύνολο σαφώς διατυπωμένων πολιτικών και κυβερνητικών στόχων.¹⁰ Από την άλλη πλευρά, όπως βρίσκουμε στους Miles και Paddock (2005), μια πολιτιστική πολιτική για να είναι επιτυχημένη, θα πρέπει να διαμορφώνει στους αποδέκτες της μια σαφή αντίληψη περί πολιτισμού, χωρίς

⁸ Γασπαρινάτος, Κ.. – Ιωαννίδης, Γ. – Καλογήρου, Α. (2010), *Πολιτιστική πολιτική και τοπική-περιφερειακή ανάπτυξη*. Αθήνα: Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σελ. 10.

⁹ Από τα πρακτικά της 15^{ης} συνεδρίασης της UNESCO (1968) στο Παρίσι, όπως βρίσκονται στον ιστότοπο <http://unesdoc.unesco.org>.

¹⁰ Stevenson, D. (2004). "Civic Gold" Rush. Cultural planning and the politics on the Third Way. *International Journal of Cultural Policy*, 10 (1), σελ. 119-131.

ωστόσο να αποτελεί το επίκεντρο μιας κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή να σημαίνει κάτι για το σύνολο, αλλά όχι τα πάντα.¹¹

1.3 Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στον πολιτισμό

Είναι γνωστό σε όλους μας πως τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει διαβεί το Ρουβίκωνα της οικονομικής κρίσης, η οποία έχει πλήξει την κοινωνία σε όλα τα επίπεδα. Ο πολιτισμός, δυστυχώς, δεν αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα. Ο περιορισμός των οικονομικών δυνατοτήτων της Ελλάδας δεν επιτρέπει στους πολιτιστικούς φορείς να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους, κάτι που έχει οδηγήσει στην παραμέληση του πολιτισμού και, σε μερικές περιπτώσεις, ακόμα και στον παραγκωνισμό του.

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει η Τριανταφύλλου (2012), τα μέτρα λιτότητας, που έχουν παρθεί μέχρι τώρα από τις κυβερνήσεις, όπως επίσης και όλα τα επόμενα που θα αναγκαστούν να πάρουν οι ιθύνοντες, τόσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, βάζουν τον πολιτισμό σε δεύτερη μοίρα, παρά το γεγονός ότι σε τέτοιες περιόδους οι πολίτες έχουν ανάγκη την τέχνη, τα μουσεία, την επαφή με ταξιδιώτες και όλα όσα δείχνουν μian άλλη, μια πιο φωτεινή και ελπιδοφόρα πλευρά της καθημερινότητας.¹²

Όντας πιο σαφής στο ζήτημα των συνεπειών της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα στο κομμάτι του πολιτισμού, η Κολλάρου-Καλλέργη (2013) υπογραμμίζει πως η οικονομική κρίση στη χώρα θα έχει οδυνηρές συνέπειες στον τομέα της τέχνης και του πολιτισμού, καθώς, αν δεν υπάρξει αντίδραση, υπάρχει κίνδυνος αλλοίωσης της εθνικής μας φυσιογνωμίας και της πνευματικής μας ταυτότητας. Παράλληλα, για την Κολλάρου-Καλλέργη, ο άνθρωπος παρουσιάζεται εγκλωβισμένος μέσα σ' ένα

¹¹ Miles, St. & R. Paddison (2005), "The Rise and Rise of Culture-led Urban Regeneration". *Urban Studies*. 42, σελ. 833-839.

¹² Τριανταφύλλου, Ε. (2012), «Θύμα και ο πολιτισμός», *Η Καθημερινή*, ημερ. δημοσίευσης 7/12/2012, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr>.

ευρύτατο κύκλωμα χρηματιστηριακής και εμπορευματικής συναλλαγής.¹³ Οι παραπάνω απόψεις αποτελούν μόνο ένα μικρό δείγμα της κατάστασης που επικρατεί στον πολιτισμό, ύστερα και από την έλευση της οικονομικής κρίσης στη χώρα. Το ζήτημα ωστόσο είναι, αν ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει ένα όχημα μεταβολής της οικονομικής κατάστασης της χώρας, και αν ναι, με ποιο τρόπο.

1.4 Ο πολιτισμός ως φορέας ανάπτυξης

Όπως έχει εκτεθεί μέχρι στιγμής, ο πολιτισμός, μετά και την καθιέρωσή του ως αναπόσπαστου κομματιού της εξέλιξης και της προόδου μιας κοινωνίας, έχει αναχθεί σε ένα σημαντικό φορέα μετάδοσης των βαθύτερων πολιτιστικών μηνυμάτων που αντικατοπτρίζουν την κουλτούρα ενός κράτους ή έθνους. Σημαντική όμως είναι η συμβολή του πολιτισμού και στην οικονομία μιας κοινότητας, καθώς της αποφέρει μια σειρά από ικανοποιητικά έσοδα, τα οποία επιτρέπουν την ανάπτυξή της. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Miles και Paddison (2005), οι στρατηγικές τοπικής οικονομικής ανάπτυξης αναγνωρίζουν τις πολιτιστικές βιομηχανίες ως ένα σημαντικό, νευραλγικό τομέα που μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη των αστικών και περιφερειακών οικονομιών.¹⁴

Αφού λοιπόν ο πολιτισμός έχει αναδειχθεί σε ένα σημαντικό παράγοντα και για την εξέλιξη της οικονομίας μιας κοινωνίας, το ζήτημα που τίθεται είναι με ποιον τρόπο αυτό μπορεί να λάβει χώρα. Εδώ, καθοριστικό ρόλο παίζει ο τομέας του Marketing, δηλαδή της οργανωμένης προσπάθειας που καταβάλλει μια επιχείρηση ή ένας οργανισμός στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αλλά και τις επιθυμίες των καταναλωτών.¹⁵ Με λίγα λόγια, το Marketing, έχοντας ως κύριο

¹³ Κολλάρου-Καλλέργη, Τζ, (2013), «Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στο θέατρο και τον πολιτισμό», εφημ. *Η Αυγή*, ημερ. δημοσίευσης 3/12/2013, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.avgi.gr>.

¹⁴ βλ. υποσημείωση 11.

¹⁵ Από το λήμμα της ελληνικής έκδοσης της Wikipedia για το Marketing, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://el.wikipedia.org>.

εργαλείο την έρευνα αγοράς, προσπαθεί να αντιστοιχίσει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, που παράγονται από μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό, με τον πελάτη-στόχο που τα χρειάζεται ή τα επιθυμεί. Ακόμα πιο επιτυχημένο θεωρείται το Marketing που κατανοεί τις ανάγκες και τις επιθυμίες του πελάτη και τις ικανοποιεί κατασκευάζοντας τα αντίστοιχα προϊόντα ή υπηρεσίες με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που αυτός επιθυμεί.¹⁶

Σε έναν άλλο ορισμό για το Marketing, ο Kotler (2000) αναφέρει πως με τη συγκεκριμένη πρακτική απεικονίζεται η κοινωνική διαδικασία και η διαδικασία διοίκησης, σύμφωνα με την οποία άτομα και ομάδες που δρουν μέσα στην κοινωνία, έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν αυτά που χρειάζονται και επιθυμούν μέσω των τακτικών της παραγωγής, της προσφοράς και της ανταλλαγής προϊόντων με άλλα αντίστοιχα, με την προϋπόθεση να έχουν αξία για αυτούς.¹⁷ Υπό αυτή την έννοια, φαίνεται πως οι πρακτικές του Marketing μπορούν να εφαρμοστούν και να ισχύσουν σε μεγάλο βαθμό και στην περίπτωση μη καταναλωτικών αγαθών, όπως είναι τα πολιτιστικά αγαθά. Με αυτό τον τρόπο, όπως υπογραμμίζουν οι Kotler και Levy (1969) το Marketing είναι ένα χρήσιμο εργαλείο και στο χώρο όπου δραστηριοποιούνται οι κοινωφελείς οργανισμοί (non-profit sector), εκτός από το αμιγώς επιχειρηματικό πεδίο, κυρίως λόγω της αλλαγής που συντελέστηκε με την αναγωγή του Marketing σε σημαντική διαδικασία που αποσκοπεί στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών.¹⁸

Όπως αναφέρθηκε σε προγενέστερο σημείο της ενότητας αυτής, ο τομέας του πολιτισμού έχει δημιουργήσει μια σχέση «συνεργασίας» με το Marketing, προκειμένου να επιφέρει κέρδη στις οικονομίες των κοινωνιών που τον εκμεταλλεύονται. Όπως βρίσκουμε στην Τσιβάκου (2005), ήδη από τα τέλη δεκαετίας του 1970, οι πολιτιστικοί οργανισμοί, δηλαδή οι φορείς παραγωγής και προώθησης αντικειμένων που ανάγονται στην έννοια του συμβολικού και που στοχεύουν στην ενίσχυση εκείνων των μορφών της σκέψης και του λόγου, μέσα από τις οποίες η ανθρώπινη σκέψη προσανατολίζεται σε έργα ωφέλιμα για την κοινότητα,

¹⁶ βλ. υποσημείωση 13.

¹⁷ Kotler, P. (2000), *Μάρκετινγκ Μάνατζμεντ*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks, σελ. 270.

¹⁸ Kotler, P. & S. Levy (1969). "Broadening the Concept of Marketing". *Journal of Marketing* Vol. 33, σελ. 10-15

έχουν συμπεριλάβει στη φύση τους έννοιες, οι οποίες ήταν συνδεδεμένες αποκλειστικά και μόνο με την εμπορική αγορά.¹⁹

Αποτέλεσμα της σύζευξης του πολιτισμού με το Marketing ήταν η δημιουργία της έννοιας του Πολιτιστικού Marketing (*Arts Marketing / Cultural Marketing*), το οποίο, σύμφωνα με τον Colbert (2001) συνίσταται στην εφαρμογή τεχνικών για την πιθανή προσέγγιση συγκεκριμένων τμημάτων της αγοράς, τα οποία ενδέχεται να ενδιαφέρονται για την αγορά του προϊόντος, καθορίζοντας τα ίδια τις εμπορικές μεταβλητές της πώλησής του, όπως την τιμή, τη διανομή και την προβολή, προκειμένου να υπάρξει σύνδεση του προϊόντος με έναν ικανό αριθμό καταναλωτών και επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί και συμφωνούν με τις αρχές της αποστολής της πολιτιστικής οργάνωσης που το εμπορεύεται.²⁰

Όπως υπογραμμίζουν οι Kotler και Armstrong (1994), ύστερα και από τη σύνδεση ανάμεσα στον πολιτισμό και το Marketing, φαίνεται πως οι πολιτιστικοί οργανισμοί που επιδιώκουν να εναρμονίσουν την δραστηριότητά τους με τις επιταγές του Marketing και να αναπτύξουν πρακτικές προώθησης των προϊόντων τους βάσει αυτών των επιταγών, πρέπει να θέσουν ως πρωταρχικό τους μέλημα την ικανοποίηση των αναγκών των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων με τις οποίες αναπτύσσουν σχέσεις. Με αυτόν τον τρόπο, ο οποίος μπορεί να εξασφαλίσει το σωστό προσανατολισμό και την ανάπτυξη στοχευμένων δραστηριοτήτων για την ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών που αναπτύσσουν άτομα και κοινωνικές ομάδες, έχουν μεγάλες πιθανότητες να επιτύχουν τους στόχους που έχουν θέσει.²¹

Όμως, όσο ιδανική και αν ακούγεται η σύμπραξη ανάμεσα στον πολιτισμό και το Marketing, άλλο τόσο δύσκολη είναι η πρακτική εφαρμογή της. Όπως σημειώνουν οι Gallagher και Weinberg (1991), υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες που δυσχεραίνουν την υιοθέτηση της νοοτροπίας του Marketing στον πολιτισμό, παράγοντες που συνδέονται με:

¹⁹ Τσιβάκου, Ι. (2005), *Οργάνωση Πολιτιστικών Οργανισμών*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

²⁰ Colbert, F. (2001). *Marketing Culture and the Arts*. Montreal: HEC, σελ. 301.

²¹ Kotler, P. & G., Armstrong. (1994). *Principles of Marketing*. New Jersey: Prentice Hall, σελ. 338.

- την παρουσία ισχυρών, μη οικονομικών αντικειμενικών στόχων και τη μεγαλύτερη εστίαση των φορέων στο αποκαλούμενο *κοινωνικό κέρδος*.
- Τους ανεπαρκείς οικονομικούς πόρους που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, αλλά προβάλλουν την επίλυση των προβλημάτων στον βραχυπρόθεσμο ορίζοντα.
- Τα πολλαπλά ακροατήρια στα οποία απευθύνονται.
- Το ιδιόμορφο ανταγωνιστικό περιβάλλον, με κύριο χαρακτηριστικό του τον περιορισμένο αριθμό άμεσων ανταγωνιστών, το οποίο προσφέρεται για την ανάπτυξη στρατηγικών συμμαχιών.
- Το υψηλό, σε σχέση με άλλους οργανισμούς, ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για τις δράσεις που αναπτύσσουν και το έργο που επιτελούν.

Ωστόσο, όπως σημειώνεται από τους ερευνητές, οι ιδιαιτερότητες αυτές δεν πρέπει να υπολογίζονται ως ενδείξεις αδυναμίας των πολιτιστικών οργανισμών έναντι των υπολοίπων, αλλά ως χαρακτηριστικά στοιχεία που αποτελούν κομμάτι της ταυτότητάς τους.²²

1.5 Πολιτιστικός τουρισμός

Παρακλάδι της σύμπραξης ανάμεσα στον πολιτισμό και το Marketing μπορεί να θεωρηθεί ο τομέας του πολιτιστικού τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, όπως βρίσκουμε στην Λιναρδάτου (χ.χ.), ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ένας τομέας του τουρισμού που έχει σαν βασικό στόχο την αειφόρο προβολή ενός τόπου μέσα από πολιτιστικές διαδικασίες τις οποίες επιλέγει κάθε φορά ο τουρίστας σύμφωνα με τις ανάγκες του για ενημέρωση και γνώση.²³

²² Gallagher, K. & B., Weinberg (1991) "Coping with success: New challenges for Nonprofit marketing", *Sloan Management Review, Fall*, σελ. 27-42.

²³ Λιναρδάτου, Χ. (χ.χ.), *Πολιτιστικός τουρισμός. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Από την πλευρά του Τερζάκη (2011), ο πολιτιστικός τουρισμός ορίζεται ως η κυκλοφορία των ατόμων στα πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από τον τόπο κανονικής διαμονής, με την πρόθεση να συλλέξουν νέες πληροφορίες και εμπειρίες για να ικανοποιήσουν τις πολιτιστικές τους ανάγκες.²⁴ Μάλιστα, όπως υποστηρίζει ο ερευνητής, αυτή η μορφή τουρισμού γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλής σε ολόκληρο τον κόσμο, κάτι που επιβεβαιώνεται από έκθεση του ΟΟΣΑ το 2009, η οποία αναφέρεται στο ρόλο του πολιτιστικού τουρισμού για την περιφερειακή ανάπτυξη διαφόρων περιοχών του κόσμου.

Στα πλαίσια του πολιτιστικού τουρισμού, σημαντικός είναι ο ρόλος που καλούνται να εκπληρώσουν οι πολιτιστικές διαδικασίες ως βασικοί φορείς αυτού. Σχετικά με τις πολιτιστικές διαδικασίες, η Λιναρδάτου (χ.χ.) αναφέρει πως αποτελούν δραστηριότητες που δίνουν την ευκαιρία στον επισκέπτη να νιώσει οικεία με την ιδιαιτερότητα και τη διαφορετικότητα μιας τοπικής κοινωνίας ή ενός λαού, κάτι που μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την παρατήρηση και την ενεργό συμμετοχή σε αυτές και όχι μέσα από την παθητική προσέγγιση μνημείων και έργων τέχνης, εστιάζοντας κυρίως στην ιστορία και στην αρχαιολογία, στο λαό και στον τρόπο ζωής του, στην πολιτιστική παράδοση και εξέλιξη, στις τέχνες και στην αρχιτεκτονική, στο φαγητό και στην τοπική κουζίνα, στο κρασί και στην τοπική παραγωγή, στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή, στη μορφολογία της περιοχής, στα διάφορα φεστιβάλ και στις εκδηλώσεις και την αναβίωση παλιών εθίμων.²⁵ Με αυτούς τους τρόπους, ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να παράσχει ευκαιρίες για μια ολόπλευρη πολιτιστική εμπειρία, προσφέροντας την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μιας περιοχής καθώς και στην τωρινή πολιτιστική δημιουργία.

²⁴ Τερζάκης, Δ. (2011), «Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος», ημερ. δημοσίευσης 7/2/2011, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.europeanbusiness.gr>

²⁵ βλ. υποσημείωση 23.

1.6 Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης

Όπως έχει αναφερθεί σε προγενέστερο σημείο αυτής της εργασίας, απαραίτητος παράγοντας για την διασφάλιση του πολιτισμού είναι η χάραξη και η εφαρμογή μιας στοχευμένης πολιτιστικής πολιτικής που θα επιτρέψει τη σωστή διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών κάθε τόπου.

Όπως βρίσκουμε στον Παρασκευόπουλο (1997), η πολιτιστική πολιτική εφαρμόζεται σε δύο επίπεδα, εθνικά και τοπικά, με απώτερο σκοπό τον καθορισμό και το συνδυασμό των κοινωνικών και οικονομικών σκοπών που καλείται να εκπληρώσει. Αν και μέχρι το 1970 η πολιτιστική αποτελούσε μια αποκλειστικά εθνική πολιτική, σταθερά επεκτάθηκε με αποτέλεσμα να αποτελεί επίκεντρο της τοπικής πολιτικής, η πραγμάτωση της οποίας μπορούσε να συμβάλει στην ανερχόμενη, για τα τότε δεδομένα, τοπικής ανάπτυξης, μεταφέροντας το ενδιαφέρον των ιθυνόντων από το κέντρο στην περιφέρεια.²⁶ Θα πρέπει όμως να καταστεί σαφές πως η έννοια της πολιτιστικής πολιτικής δεν περιλαμβάνει αυθαίρετες, από την μεριά των ασκούντων την εξουσία, κινήσεις, αλλά δομείται πάνω σε συγκεκριμένες αρχές-θεμέλια, οι οποίες την καθορίζουν και την οριοθετούν.

Ακανθώδες ζήτημα αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να εφαρμοστεί μια επιτυχημένη πολιτιστική πολιτική. Όπως βρίσκουμε στη Δρακάκη (2013), σημαντικό είναι να υπάρχει μια ενοποιητική προσέγγιση στο πλαίσιο του σχεδιασμού της πολιτιστικής πολιτικής σε κάθε Δήμο και να συγκροτηθεί μια κομβική ομάδα-όργανο πολιτιστικής πολιτικής από εξειδικευμένους επαγγελματίες της πολιτιστικής διαχείρισης, η οποία θα μεριμνά για τη γόνιμη σύνδεση τριών πυρήνων (πολιτισμού, αθλητισμού, τουρισμού) και τον συντονισμό των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, την υποδομή σε εγκαταστάσεις, εξοπλισμό και διδακτικό προσωπικό υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου και την υψηλή ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ώστε να καλλιεργηθεί σε βάθος η καλλιτεχνική ευαισθησία και η ανάγκη

²⁶ Παρασκευόπουλος, Χ. (1997), «Κοινωνικό Κεφάλαιο και Θεσμικά Δίκτυα Συλλογικής Εκμάθησης: το ουσιαστικό περιεχόμενο της αρχής της επικουρικότητας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής», *ΤΟΠΟΣ* Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, τ.12

για τον πολιτισμό και τις τέχνες.²⁷ Με λίγα λόγια, μια επιτυχημένη πολιτιστική πολιτική προϋποθέτει την ένωση όλων των επιμέρους χαρακτηριστικών που συνθέτουν τον πολιτισμό στην ολότητά του, παράλληλα με την αξιοποίηση των πόρων και των προσώπων που μπορούν να την υλοποιήσουν.

Η στάση της Μπιτσάνη (2004) πάνω στο συγκεκριμένο θέμα αποτυπώνει και τις διαστάσεις που πρέπει να παίρνει μια πολιτιστική πολιτική. Όπως υπογραμμίζει η ερευνήτρια *απαιτείται διαρκής προσέγγιση με τον κύριο σκοπό που αυτοπροσδιορίζεται και αποτελεί ουσιαστικά την πεμπουσία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως και η ενεργός συμμετοχή στις δραστηριότητες και τη δημιουργία. Συνεπώς είναι απαραίτητο η διαδικασία αυτή να είναι «ανοικτή» και να ευνοεί την έκφραση σκέψεων και προτάσεων πολιτών, φορέων, εκπαιδευτικών και κάθε ενδιαφερόμενου, αξιοποιώντας έτσι με τον καλύτερο τρόπο το ανθρώπινο δυναμικό. Κριτήριο δεν μπορεί να είναι άλλο από την ποιότητα και κύρια επιδίωξη η βελτίωση των όρων ζωής και της τοπικής κοινωνίας.*²⁸ Από τα γραφόμενα της Μπιτσάνη, γίνεται εμφανές πως ανάμεσα στους πολλούς στόχους της πολιτιστικής πολιτικής, όπως έχουν εκτενώς παρουσιαστεί σε προγενέστερα σημεία αυτής της εργασίας, είναι και η παροχή ενός καλύτερου επιπέδου ζωής για τους κατοίκους μιας κοινωνίας.

Ποιοι όμως θα μπορούσαν να σταθούν ως αρωγοί στην υλοποίηση μιας πολιτιστικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο; Όπως βρίσκουμε στη Δρακάκη (2013) τα τοπικά ΜΜΕ κάθε περιοχής μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην προβολή των πολιτιστικών δράσεων, καθώς έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό την κοινή γνώμη, κυρίως δε τα ηλεκτρονικά, στα οποία υπάρχει μεγαλύτερη πρόσβαση. Όπως υπογραμμίζει, *η αναβάθμιση της ποιότητας των τοπικών ΜΜΕ δεν πρέπει απλά να εναπόκειται σε ιδιωτική δραστηριοποίηση αλλά να εντάσσεται στον σχεδιασμό της πολιτιστικής πολιτικής των Δήμων με δεδομένο ότι είναι σημαντική επένδυση ο τρόπος προβολής και προώθησης των πολιτιστικών προϊόντων.*²⁹

²⁷ Δρακάκη, Μ. (2013), «Η πολιτιστική πολιτική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.citybranding.gr/2013>.

²⁸ βλ. υποσημείωση 1.

²⁹ βλ. υποσημείωση 27

Τέλος, σημαντικό είναι και το μερίδιο ευθύνης που φέρει ο Δήμος μιας περιοχής που ασκεί συγκεκριμένη πολιτιστική πολιτική. Όπως βρίσκουμε στο Νούτσο (2005) ο Δήμος μπορεί λειτουργήσει σε τρία αλληλοτροφοδοτούμενα επίπεδα: α) ως συμπαραστάτης, ηθικά και οικονομικά, πολιτιστικών πρωτοβουλιών που αναλαμβάνουν ομόλογοι φορείς ή πρόσωπα, β) ως παραγωγός, άμεσα ή έμμεσα, πολιτιστικών αγαθών, γ) ως επιτελικός νους για τη σύλληψη και την προώθηση ενός σχεδίου πολιτιστικής πολιτικής.³⁰ Τα γραφόμενα του Νούτσου αντικατοπτρίζουν απόλυτα τη στάση που πρέπει να τηρεί η τοπική αυτοδιοίκηση, σε επίπεδο δήμων, για την εφαρμογή μιας πολιτικής που θα προωθεί τον πολιτισμό. Στη συνέχεια της εργασίας, θα δοθεί στον αναγνώστη η δυνατότητα να έρθει σε επαφή με την πολιτιστική πολιτική που ασκείται από το Δήμο Καλαμάτας, προκειμένου να διαπιστώσει, αν όσα έχουν εκτεθεί μέχρι στιγμής, ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

³⁰ Νούτσος, Π. (2005), «Η πολιτική πολιτισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», εφημ. *Το Βήμα*, ημερ. δημοσίευσης 10/7/2005, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.tovima.gr>.

Κεφάλαιο 2^ο: Η πολιτιστική πολιτική του Δήμου Καλαμάτας

2.1 Ο νέος καλλικρατικός Δήμος Καλαμάτας

Το 2011 συντελέστηκε η δεύτερη μεγαλύτερη αλλαγή στο χάρτη της Ελλάδας, ύστερα από την εφαρμογή του σχεδίου «Καποδίστριας» το 1997. Το πρόγραμμα «Καλλικράτης», ή πιο ακριβέστερα η «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης*», η αναλυτική ονομασία του νόμου 3852/2010, που ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων, αποτέλεσε την επισφράγιση της μεταρρύθμισης, η οποία καθόριζε τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας, επανακαθορίζοντας τα όρια των αυτοδιοικητικών μονάδων, τον τρόπο εκλογής των οργάνων τους και τις αρμοδιότητές τους. Ουσιαστικά, το πρόγραμμα εισηγείτο τη μείωση του αριθμού των δήμων και των νομικών τους προσώπων κατά περίπου 2/3, την αντικατάσταση των 57 νομαρχιών ως δευτεροβάθμιων ΟΤΑ από τις 13 περιφέρειες, τη σύσταση των αποκεντρωμένων διοικήσεων, τις αλλαγές στον τρόπο χρηματοδότησης των ΟΤΑ, την αύξηση της θητείας των αυτοδιοικητικών οργάνων από 4 σε 5 έτη και την ανακατανομή των αρμοδιοτήτων κάθε βαθμού.³¹

Η αλλαγή αυτή φυσικά και δεν άφησε ανεπηρέαστο το Δήμο Καλαμάτας, την πολιτιστική πολιτική του οποίου θα αναπτύξουμε στη συνέχεια. Μετά και την εφαρμογή του νόμου, η τωρινή Δημοτική Ενότητα Καλαμάτας έχει έκταση 253,2 km² και πληθυσμό 62.409, σύμφωνα με την απογραφή του 2011 και αποτελεί την εξέλιξη του παλαιότερου Δήμου Καλαμάτας, στο Νομό Μεσσηνίας, που λειτούργησε με το πρόγραμμα Καποδίστριας την περίοδο 1999-2010, ύστερα από τη συνένωσή του με τις γειτονικές παλαιότερες κοινότητες, που αποτέλεσαν στη συνέχεια τα δημοτικά διαμερίσματα.

³¹ Με πληροφορίες από την ελληνική έκδοση της Wikipedia για το πρόγραμμα Καλλικράτης, έτσι όπως βρίσκονται στον ιστότοπο <http://el.wikipedia.org>.

Με την εφαρμογή του νέου νόμου³², ο δήμος πλέον αποτελείται από 14 τοπικές κοινότητες, με έδρα την πόλη της Καλαμάτας. Γεωγραφικά, καλύπτει μια έκταση 253,2 τ.χλμ., από τα οποία το 4,4% καταλαμβάνουν τα πεδινά δημοτικά διαμερίσματα και συγκεκριμένα οι Τ.Κ. Αντικαλάμου, Ασπροχώματος και Σπερχογείας. Το 18,3% της συνολικής έκτασης καταλαμβάνεται από τις Τοπικές Κοινότητες που χαρακτηρίζονται ως ημιορεινές, δηλαδή από τις Κοινότητες Καλαμάτας και Μικρής Μαντινείας. Ενώ το υπόλοιπο 77,3% καταλαμβάνεται από τις ορεινές Κοινότητες, δηλαδή από τις Τ.Κ. Αλαγονίας, Αρτεμισίας, Βέργας, Ελαιοχωρίου, Καρβελίου, Λαδά, Λαϊκών, Νέδουσας και Πηγών.³³

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό στην περιοχή του Δήμου είναι ότι ένα ποσοστό που προσεγγίζει το 70% του συνόλου της έκτασης, καταλαμβάνεται από βοσκοτόπους και δασικές εκτάσεις. Τέλος, η Δημοτική Κοινότητα Καλαμάτας αποτελεί την έδρα του δήμου και συγκεντρώνει το 87,5 % του συνολικού πληθυσμού. Αποτελεί το κυρίαρχο αστικό κέντρο της Περιφέρειας Πελοποννήσου τόσο πληθυσμιακά όσο και σε σχέση με την αναπτυξιακή του δυναμική, αλλά και ένας περιφερειακός αναπτυξιακός πόλος με τριτογενείς δραστηριότητες, κέντρο πολιτιστικών και τουριστικών δραστηριοτήτων εθνικής και διεθνούς σημασίας και εν δυνάμει συγκοινωνιακό κόμβο συνδυασμένων μεταφορών.³⁴

2.2 Βασικοί πολιτιστικοί φορείς του Δήμου Καλαμάτας

Οι πολιτιστικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στο δήμο της Καλαμάτας χωρίζονται σε αυτούς που αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) και σε αυτούς που αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται:

³² Το κείμενο του νόμου 3852/2010 συλλέχθηκε από τον ιστότοπο <http://web.archive.org>
<http://www.kedke.gr>.

³³ Με πληροφορίες από τον ιστότοπο του Δήμου Καλαμάτας, όπως βρίσκεται στη διεύθυνση <http://www.kalamata.gr>.

³⁴ βλ. υποσημείωση 33

α. Η Φιλαρμονική του Δήμου Καλαμάτας, η οποία αποτελεί έναν μουσικοπολιτιστικό οργανισμό που ενεργεί σαν πυρήνας πολιτιστικής δραστηριότητας. Όπως βρίσκουμε στην ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας, η Φιλαρμονική ιδρύθηκε το 1890 με την επωνυμία «Φιλαρμονική Εταιρεία Καλαμών» και το 1939 μετεξελίχθηκε σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, κάτω από την άμεση εποπτεία του Δήμου Καλαμάτας και με τη σημερινή της ονομασία, ενώ στις δραστηριότητές της περιλαμβάνονται η συμμετοχή σε παρελάσεις, θρησκευτικές εκδηλώσεις και τελετές στις εκκλησίες της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής και κάθε μορφής εθιμοτυπικές εκδηλώσεις, αλλά και η διοργάνωση συναυλιών σε κλειστούς και υπαίθριους χώρους.

Εικόνα 2.1 Η Φιλαρμονική του Δήμου Καλαμάτας

Σημαντική είναι η αναφορά στους σκοπούς και τους στόχους που επιτελεί η Φιλαρμονική με το έργο της. Πιο συγκεκριμένα, απώτερος σκοπός της αποτελεί η εξυπηρέτηση και προαγωγή του μουσικού αισθήματος, κάτι που επιδιώκεται μέσα από την ψυχαγωγία των δημοτών, την καλλιέργεια της μουσικής τέχνης και του μουσικού αισθητηρίου, τη διδασκαλία της μουσικής σε πνευστά, έγχορδα και κρουστά όργανα και τη συμβολή για την

λαμπρότερη διεξαγωγή των εθνικών Εορτών και εκδηλώσεων, Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως έχει τιμηθεί πολλές φορές για το έργο και την προσφορά της στην τοπική κοινωνία.³⁵

β. Ο Φορέας Κοινωνικής Προστασίας και Αθλητισμού. Ο σκοπός του διακρίνεται σε δύο τομείς, αυτόν της κοινωνικής προστασίας και αυτόν του αθλητισμού.

Εικόνα 2.2 Κέντρων Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Αναλυτικότερα, ο τομέας της κοινωνικής προστασίας προνοεί για την καθημερινή φύλαξη, φροντίδα, ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία νηπίων και βρεφών εργαζομένων γονέων και κηδεμόνων, ενώ παράλληλα μεριμνεί για την πολύπλευρη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική, ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών, την προπαρασκευή των παιδιών για τη φυσική μετάβαση τους από την οικογενειακή ζωή στο σχολικό περιβάλλον, την εφαρμογή ενός προγράμματος εξωιδρυματικής προστασίας υπερηλίκων με την παροχή ιατροκοινωνικής προστασίας στα ηλικιωμένα άτομα της περιοχής του Δήμου Καλαμάτας, ώστε αυτά να παραμείνουν στην οικογένεια και στην κοινωνία, την ίδρυση και λειτουργία Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών και Κέντρων Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων

³⁵ Με πληροφορίες από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για τη Φιλαρμονική, όπως βρίσκονται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

(Κ.Α.Π.Η.) στα όρια του Δήμου Καλαμάτας και τη διοργάνωση εκδηλώσεων στα πλαίσια των παραπάνω σκοπών.

Εικόνα 2.3 Παιδικός Σταθμός

Από την άλλη πλευρά, ο τομέας Αθλητισμού μεριμνά για την ανάπτυξη και υποστήριξη Μαζικού, Σωματειακού, Σχολικού Αθλητισμού όλων των βαθμίδων και γενικά κάθε μορφής άθλησης για τη διατήρηση και προβολή της αθλητικής παράδοσης της περιοχής του Δήμου Καλαμάτας, την καλλιέργεια των αθλητικών ιδεών, των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων, η καλλιέργεια και η διάδοση του αθλητικού πνεύματος σε όλους τους δημότες, μακριά από φανατισμούς, ανταγωνισμούς και κερδοσκοπικούς στόχους, τη δημιουργία, λειτουργία και συντήρηση αθλητικών κέντρων και γυμναστηρίων, χώρων αθλοπαιδιών και γυμναστικής, έτσι που να καλύπτονται οι αυξημένες ανάγκες για άθληση των συμπολιτών μας, ιδιαίτερα των νέων, την υποστήριξη αθλητικών εκδηλώσεων Διεθνούς, Εθνικού, Περιφερειακού, επιπέδου και σε επίπεδο Νομού, των φορέων τοπικού χαρακτήρα, καθώς και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τη συνεργασία με τους αθλητικούς φορείς (σωματεία, ενώσεις κ.λπ.) για την ανάπτυξη και πρόοδο του αθλητισμού και η λειτουργία επιτροπών για την αξιοποίηση κάθε

δυνατότητας ανάπτυξης του αθλητισμού και τη διοργάνωση εκδηλώσεων στα πλαίσια των παραπάνω σκοπών.³⁶

Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται:

α. Το Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας, η ιστορία του οποίου ξεκινά στις αρχές του 20ου αιώνα, όταν το 1910 η Ρεγγίνα Πανταζοπούλου υλοποιεί το όραμά της να στεγάσει το κοινωφελές ίδρυμα που σχεδίαζε, με τη σύσταση του νομικού προσώπου «Λαϊκή και Απόρων Παιδών Σχολή Νικολάου και Ρεγγίνας Πανταζοπούλου».

Εικόνα 2.4 Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας

Σκοπός του νομικού προσώπου ήταν η μόρφωση και η νοητική καλλιέργεια των εργατικών και λαϊκών τάξεων και των άπορων παιδιών. Τα μέσα για την επίτευξη των στόχων του θα ήταν: η διδασκαλία μαθημάτων, η διοργάνωση διαλέξεων, η κυκλοφορία βιβλίων και τέλος η ίδρυση Λαϊκής Βιβλιοθήκης. Στη σύγχρονη εποχή, το νέο κτίριο του Πνευματικού Κέντρου Καλαμάτας, που θεμελιώθηκε το 1984, ξεκίνησε να κατασκευάζεται στο οικόπεδο της Λαϊκής Σχολής και στο οικόπεδο του κινηματογράφου «Έσπερος», που είχε

³⁶ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Φορέα Κοινωνικής Προστασίας και Αθλητισμού, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

πολύ νωρίτερα απαλλοτριωθεί. Στους χώρους του στεγάζονται σήμερα οι δύο βιβλιοθήκες της πόλης, η Λαϊκή Βιβλιοθήκη και η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη, η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης, η Ένωση Μεσσηνίων Συγγραφέων και το Ελληνικό Κέντρο θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.). Παράλληλα, η αίθουσα του αμφιθεάτρου ενοικιάζεται για την πραγματοποίηση ομιλιών, συνεδρίων, συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων και άλλων εκδηλώσεων, από κοινού με τους χώρους στον χαμηλότερο όροφο για την πραγματοποίηση εκθέσεων.³⁷

β. Η Κοινωφελής Επιχείρηση του Δήμου Καλαμάτας «ΦΑΡΙΣ» αποτελεί τον επίσημο φορέα της πολιτικής του Δήμου Καλαμάτας, ειδικά για τους τομείς του Πολιτισμού, της Κοινωνικής Αλληλεγγύης, της Κατάρτισης και Προώθησης στην Απασχόληση.

Εικόνα 2.5 Μέγαρο Χορού Καλαμάτας

Πιο συγκεκριμένα, η επιχείρηση είναι προγραμματικά συμβεβλημένη με το Υπουργείο Πολιτισμού και το Δήμο Καλαμάτας, έχοντας ως σκοπούς την οργάνωση λειτουργιών και δραστηριοτήτων, καθώς και την παροχή υπηρεσιών, που είναι συναφείς ή συνδέονται με τις αρμοδιότητες που ασκεί ο

³⁷ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

Δήμος και που αναφέρονται στους τομείς του πολιτισμού, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση. Αναλυτικότερα, η επιχείρηση υποστηρίζει δραστηριότητες στους τομείς του χορού, με τη λειτουργία του Διεθνούς Κέντρου Χορού και τη διοργάνωση του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, της καλλιτεχνικής παιδείας, με τη λειτουργία του Δημοτικού Ωδείου, της Σχολής Χορού και του Εικαστικού Εργαστηρίου, του θεάτρου, με τη συνέχιση της δραστηριότητας του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ., με τη διοργάνωση ποιοτικών εκδηλώσεων και εικαστικών εκθέσεων στη Δημοτική Πινακοθήκη.³⁸

2.3 Κέντρα τέχνης και πολιτισμού

Όπως έχει αναφερθεί εκτεταμένα στην παρούσα ενότητα, ο Δήμος Καλαμάτας διαθέτει μια πληθώρα φορέων που μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην υλοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής του. Αναφορά ωστόσο θα πρέπει να γίνει και στα κέντρα τέχνης και πολιτισμού μέσω των οποίων οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν πολιτιστική παιδεία. Αυτά είναι:

1) Το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας. Η έκθεση που φιλοξενείται στο χώρο του είναι η όσο το δυνατόν πληρέστερη παρουσίαση των αρχαιοτήτων της Μεσσηνίας διαχρονικά, δηλαδή από τους Προϊστορικούς χρόνους έως και τη Βυζαντινή εποχή. Με αυτό τον τρόπο, ο επισκέπτης κατά την περιήγησή του στις επιμέρους εκθεσιακές ενότητες, θα έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μια σφαιρική αντίληψη της πολιτισμικής εξέλιξης κάθε περιοχής της Μεσσηνίας δια μέσου των αιώνων. Όπως βρίσκουμε στην ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το μουσείο, *η έκθεση αναπτύσσεται σε αντίστοιχες μεγάλες γεωγραφικές ενότητες, μέσα στις οποίες εντάσσονται οι σημαντικότερες αρχαιολογικές θέσεις με αντιπροσωπευτικά ευρήματα, που προέρχονται είτε από ανασκαφές, είτε από επιφανειακές έρευνες ή ακόμη και από τυχαίες παραδόσεις αρχαίων, από τους απλούς πολίτες. Προκειμένου ο επισκέπτης να «διδάσκει»*

³⁸ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για την ΦΑΡΙΣ, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>.

στις γεωγραφικές ενότητες, ακολουθεί μια κεντρική «οδική αρτηρία», ανάμεσα στις προθήκες και τα εκθέματα, θυμίζοντας τη ροή του ποταμού Παμίσου, που διατρέχει μεγάλο μέρος της Μεσσηνίας και εκβάλλει στο Μεσσηνιακό κόλπο. Από την κεντρική κυκλοφοριακή αρτηρία διακλαδώνονται οι δευτερεύοντες δρόμοι, που οδηγούν στις τέσσερις ενότητες των επαρχιών. Κάθε ενότητα παρουσιάζει αυτοτέλεια και ο επισκέπτης μπορεί επιλεκτικά να δει μέρος της έκθεσης, χωρίς να ακολουθήσει ολόκληρη την πορεία της κεντρικής αρτηρίας. Παράλληλα προκειμένου να υπάρξει ολοκληρωμένη ιστορική αντίληψη τόσο για την πολιτική όσο και για την πολιτισμική οντότητα ορισμένων περιοχών της Μεσσηνίας στην αρχαιότητα, σηματοδοτούνται με εποπτικό υλικό δέκα θεματικές ενότητες, μέσα από τις οποίες γίνεται ερμηνεία της ιστορίας με βάση το χώρο στον οποίο διαδραματίστηκαν διάφορα γεγονότα.³⁹

Εικόνα 2.6 Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας

2) Το Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας, που λειτουργεί από τον Ιούνιο του 2006 σε κτήριο που παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό από την Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας.

³⁹ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.calamity.gr/>

Εικόνα 2.7 Στρατιωτικό Μουσείο Καλαμάτας

Θεματικό του αντικείμενο αποτελεί η παρουσίαση της νεότερης ελληνικής ιστορίας από την Επανάσταση του 1821 ως τις μέρες μας, μέσα από κείμενα, φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό. Στα εκθέματα περιλαμβάνονται στολές, πολεμικό και φωτογραφικό υλικό από τον Αγώνα του 1821, εκθέματα από το Μακεδονικό Αγώνα, με ιδιαίτερη αναφορά στους Μεσσηνίους Μακεδονομάχους, εκθέματα για τους Βαλκανικούς Πολέμους, ενώ ένα μεγάλο τμήμα της έκθεσης είναι αφιερωμένο στη Μικρασιατική Καταστροφή. Υπάρχουν επίσης αφιερώματα στον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στις μάχες των Οχυρών και της Κρήτης, στη Μέση Ανατολή και στην Εθνική Αντίσταση. Επίσης γίνεται αναφορά στις ειρηνευτικές αποστολές του ελληνικού στρατού στην Κορέα, στη Σομαλία, στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στον πόλεμο Κόλπου και στο Αφγανιστάν. Ξεχωριστό κομμάτι του μουσείου αποτελεί το βιβλίο των Μεσσηνίων νεκρών, που έπεσαν κατά τους αγώνες από το 1897 ως το 1974, ενώ στον προαύλιο χώρο του μουσείου έχουν εγκατασταθεί ένα άρμα M48-A5, ένα τεθωρακισμένο όχημα M8, πυροβόλα όπλα κι ένα αεροσκάφος F-5.⁴⁰

⁴⁰ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Στρατιωτικό Μουσείο, όπως υπάρχει στον ιστότοπο <http://www.calamite.gr/>

3) Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας ιδρύθηκε από τον τοπικό Σύλλογο προς Διάδοσιν των Γραμμάτων, με σκοπό τη συγκέντρωση αρχειακού υλικού και αντικειμένων που αφορούν την Επανάσταση του 1821, καθώς και τη διάσωση και προβολή αντικειμένων του νεότερου πολιτισμού της ευρύτερης περιοχής.

Εικόνα 2.8 Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας

Το μουσείο λειτούργησε για πρώτη φορά το 1973 στο αρχοντικό Κυριακού (παραδοσιακό κτήριο των αρχών του 19ου αι.). Επαναλειτούργησε το 2002, όταν αποκαταστάθηκαν οι βλάβες που είχε υποστεί το κτήριο από το σεισμό του 1985. Το μουσείο περιέχει μικρές θεματικές ενότητες που αφορούν την αγροτική και ποιμενική ζωή, τη γεωργική βιοτεχνία, την υφαντική τέχνη, την αγγειοπλαστική, τα αστικά επαγγέλματα και την από την καθημερινή ζωή των κατοίκων, επιτρέποντας στον επισκέπτη να αποκτήσει μια επαρκή εικόνα για τον προβιομηχανικό τρόπο ζωής στη Μεσσηνία. Επιπλέον, στο μουσείο υπάρχει μια ενότητα αφιερωμένη στην τυπογραφία και τη βιβλιοδεσία, που υπενθυμίζει στον επισκέπτη ότι στην Καλαμάτα λειτούργησε το πρώτο τυπογραφείο της απελευθερωμένης Ελλάδας, ενώ σε άλλο όροφο του μουσείου ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να δει μια εικόνα του αστικού σπιτιού της πόλης κατά τις αρχές του 20ού αι., παράλληλα με μια αναπαράσταση παραδοσιακού καφενείου. Τέλος, στο μουσείο παρουσιάζεται ιστορικό υλικό που αφορά την Επανάσταση του 1821 και προέρχεται από την

Καλαμάτα, ενώ η αίθουσα του Γ. Καρέλια φιλοξενεί ενδυματολογικά στοιχεία, ανάμεσά τους και την παραδοσιακή καλαματιανή ενδυμασία. Τέλος, μια μικρή αίθουσα είναι αφιερωμένη στη μεταβυζαντινή εκκλησιαστική τέχνη της περιοχής.⁴¹

4) Το Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Καλαμάτας, το οποίο στεγάζεται σε μια οικία που τοποθετείται χρονολογικά στα μέσα του 19ου αιώνα και δόθηκε σαν δωρεά στην Αρχαιολογική Υπηρεσία από τον Αντώνιο Μπενάκη, ιδρυτή του ομώνυμου αθηναϊκού μουσείου.

Εικόνα 2.9 Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Καλαμάτας

Λειτουργήσε για πρώτη φορά το 1971, όμως υπέστη μεγάλες ζημιές από το σεισμό του 1986. Το μουσείο περιλαμβάνει ευρήματα που καλύπτουν τα Προϊστορικά και τα πρώτα Ιστορικά χρόνια της Μεσσηνίας, αγάλματα των Ρωμαϊκών χρόνων, μνημεία που αποτυπώνουν ταφικά έθιμα και άλλα πολλά

⁴¹ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr/>

εκθέματα, τα οποία αποτυπώνουν την πορεία της περιοχής από τα Προϊστορικά έως τα ύστερα Ρωμαϊκά χρόνια.⁴²

5) Η Δημοτική Πινακοθήκη Καλαμάτας «Α. Τάσσος» περιλαμβάνει τόσο έργα του γνωστού Μεσσήνιου χαρακτή, αλλά και έργα διάφορων καλλιτεχνών, όπως των Χρ. Μπότσογλου, Π. Τέτση, Τ. Κατσουλίδη, Γ. Ψυχοπαίδη, Β. Κατράκη, Κ. Βαρώτσου, Μ. Κατζουράκη, Γ. Βαλαβανίδη, Ο. Ζούνη κ.ά, αποτυπώνοντας την πολυμορφία των εικαστικών τάσεων και ρευμάτων.

Εικόνα 2.10 Δημοτική Πινακοθήκη Καλαμάτας

Παράλληλα, πραγματοποιούνται περιοδικές εκθέσεις που οργανώνονται από την ίδια την πινακοθήκη ή σε συνεργασία με αναγνωρισμένους εικαστικούς φορείς και οι οποίες καλύπτουν όλες τις μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, κλασικές αλλά και πρωτοποριακές.⁴³

⁴² Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για το Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr/>

⁴³ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για την Δημοτική Πινακοθήκη Καλαμάτας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr/>

6) Η Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης που ιδρύθηκε το 1962, με πρωτοβουλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας και του ζωγράφου Κώστα Γιαννουκόπουλου (C. Yannako). Η συλλογή, η οποία αριθμεί περισσότερα από 430 έργα, αποτελείται από πίνακες ζωγραφικής, σχέδια, χαρακτηριστικά, κατασκευές και γλυπτά σημαντικότερων Ελλήνων ζωγράφων του 20ού αι., καθώς και από έργα ντόπιων καλλιτεχνών. Ο κύριος κορμός της συλλογής αποτελείται από έργα των δεκαετιών 1950 και 1960, τα οποία αποτυπώνουν τις εικαστικές αναζητήσεις των Ελλήνων δημιουργών κατά την περίοδο εκείνη. Περιλαμβάνονται επίσης αξιόλογα έργα προγενέστερων και μεταγενέστερων καλλιτεχνών.

Εικόνα 2.11 Πινακοθήκη Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης

Στόχος της πινακοθήκης, μάλιστα, είναι ο διαρκής εμπλουτισμός της, ώστε να εξασφαλίζεται η κατά το δυνατόν πληρέστερη παρουσίαση των τάσεων που αναπτύχθηκαν στη διαδρομή της ελληνικής τέχνης κατά τον 20ό αιώνα.⁴⁴

7) Το Διεθνές Κέντρο Χορού (ΔΙ.ΚΕ.ΧΟ.) δημιουργήθηκε το 1995 και εντάχθηκε στα πλαίσια της τότε Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Καλαμάτας και νυν ΦΑΡΙΣ. Η κορυφαία λειτουργία του Διεθνούς

⁴⁴ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για την Πινακοθήκη Σύγχρονης Τέχνης, έτσι όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

Κέντρου Χορού είναι η διοργάνωση του ετήσιου Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού, που έχει διαδώσει τη φήμη της πόλης παγκοσμίως. Στεγάζεται στο Ζουμπούλειο Μέγαρο, στο κέντρο της μεσσηνιακής πρωτεύουσας, ενώ στο επίκεντρό του βρίσκεται η έρευνα, η εκπαίδευση και η καλλιτεχνική δράση και παραγωγή. Σκοπός του είναι η προβολή και η προώθηση της χορευτικής δημιουργίας. Παράλληλα, έχει καταφέρει να διαδώσει τη φήμη της πόλης, ως σημείο συνάντησης της καλλιτεχνικής, χορευτικής δημιουργίας. Μέσα από το έργο του, το Διεθνές Κέντρο Χορού έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δράσης του τόπου⁴⁵.

8) Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, ξεκίνησε το 1995, αποτελώντας θεσμό για την πόλη, καθώς προσελκύει το ενδιαφέρον καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο. Διοργανώνεται κάθε Ιούλιο από το Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας και απευθύνεται τόσο σε σπουδαστές και επαγγελματίες χορευτές, όσο και σε λάτρεις της 6ης τέχνης.

Εικόνα 2.12 20^ο Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας

Κατά τη διάρκειά του πραγματοποιούνται παραστάσεις χορού, εκπαιδευτικά σεμινάρια, εργαστήρια και διαλέξεις για χορευτές, ενώ μέχρι σήμερα έχει προσκαλέσει σημαντικά ονόματα του χώρου. Το Φεστιβάλ δίνει την ευκαιρία σε νέους χορευτές να ανοίξουν τους ορίζοντές τους και να αποκτήσουν νέες προοπτικές, ενώ παράλληλα αυξάνει την καλλιτεχνική δραστηριότητα της

⁴⁵ Με πληροφορίες από την ιστοσελίδα του Επιμελητηρίου Μεσσηνίας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.travelmessinia.gr>

πόλης. Στα πλαίσια του Φεστιβάλ υποστηρίζονται και εκδόσεις, όπως και παραγωγές video dance⁴⁶.

9) Το Μέγαρο Χορού Καλαμάτας αποτελεί ένα νέο οικοδόμημα στην πόλη, στο οποίο φιλοξενείται πλέον το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού. Επιπλέον, έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει θεατρικές παραστάσεις πρόζας και λυρικού θεάτρου, μεγάλου μεγέθους παραγωγές από την Ελλάδα και το εξωτερικό και να λειτουργήσει ως Συνεδριακό Κέντρο.

Εικόνα 2.13 Μέγαρο Χορού Καλαμάτας

Στους χώρους του μπορούν να παρουσιαστούν και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις της πόλης, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό το πολιτιστικό προφίλ της⁴⁷.

10) Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας ιδρύθηκε το 1984, διατηρώντας δυο σκηνές, όπου παρουσιάζονταν θεατρικά έργα από την ελληνική και παγκόσμια δραματουργία, καθώς και παραστάσεις για παιδιά. Η ίδρυση του ΔΗΠΕΘΕΚ συντέλεσε καθοριστικά στην ανάπτυξη και την

⁴⁶ Με πληροφορίες από την ιστοσελίδα του Επιμελητηρίου Μεσσηνίας, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.travelmessinia.gr>

⁴⁷ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για τους χώρους πολιτισμού στην πόλη, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

αναβάθμιση τόσο του θεατρικού, όσο και του πολιτιστικού επιπέδου της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Η Κεντρική Σκηνή του θεάτρου στεγάζεται στο διαμορφωμένο παλιό εργοστάσιο της Ηλεκτρικής Εταιρείας, ενώ η Νέα Σκηνή στο αμφιθέατρο του κτιρίου της Δημοτικής Φιλαρμονικής.

Εικόνα 2.14 Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας

Σήμερα, οι δυο σκηνές λειτουργούν κάτω από την αιγίδα της Κοινοφελούς Επιχείρησης Δήμου Καλαμάτας «ΦΑΡΙΣ»⁴⁸.

11) Λοιποί χώροι πολιτισμού, όπως είναι το Αμφιθέατρο του Κάστρου της πόλης, το Δημοτικό Εικαστικό Σχολείο, το Πνευματικό Κέντρο, το Δημοτικό Ωδείο και το Μουσείο Σιδηροδρόμων.⁴⁹

⁴⁸ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για τους χώρους πολιτισμού στην πόλη, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

⁴⁹ Από την ιστοσελίδα του Δήμου Καλαμάτας για τους χώρους πολιτισμού στην πόλη, όπως βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.kalamata.gr>

Εικόνα 2.15 Αμφιθέατρο του Κάστρου Καλαμάτας

Εικόνα 2.16 Μουσείο Σιδηροδρόμων – Πάρκο ΟΣΕ

Κεφάλαιο 3^ο: Πρωτογενής Έρευνα

3.1 Μεθοδολογία έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν η αποτύπωση της γνώμης των κατοίκων του Δήμου Καλαμάτας αναφορικά με την επίδραση που έχει η οικονομική κρίση πάνω στις πολιτιστικές δραστηριότητες που διοργανώνει ο δήμος.

Πληθυσμός της έρευνας είναι ο Δήμος Καλαμάτας και το δείγμα ανήλθε σε 100 μόνιμους κατοίκους της περιοχής. Η επιλογή του δείγματος έγινε με απλή τυχαία δειγματοληψία κατά το διάστημα 26 Μαρτίου έως 12 Μαΐου του 2014.

Η μέθοδος έρευνας είναι η έρευνα κοινής γνώμης με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 17 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 5 αφορούν γενικές πληροφορίες ενώ οι 12 αφορούν το αντικείμενο της έρευνας. Οι 14 ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου και 3 ερωτήσεις είμαι ημι-ανοικτές.

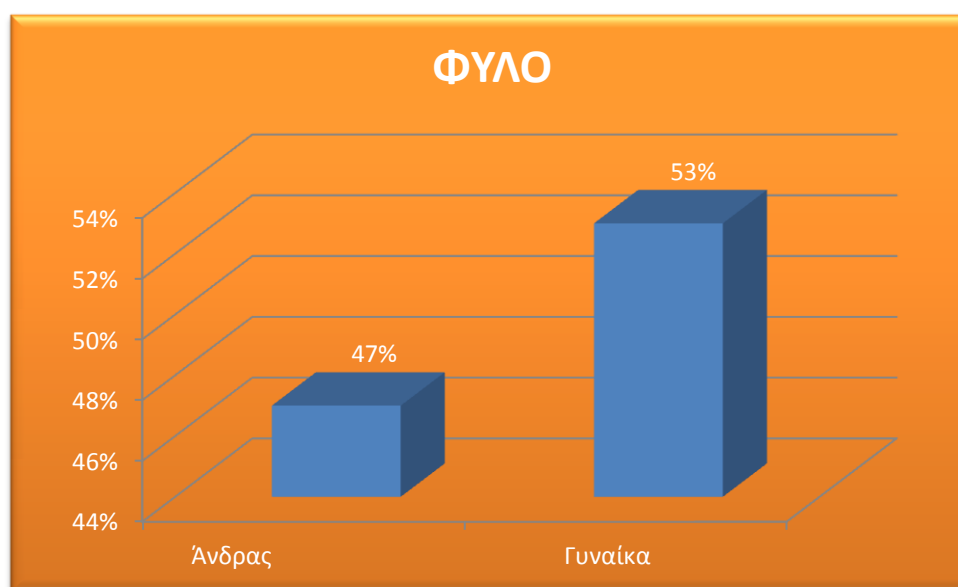
Από τις 12 ερωτήσεις που αφορούν το αντικείμενο της έρευνας, 2 αποτυπώνουν το πώς αντιλαμβάνεται ο ερωτώμενος την έννοια του πολιτισμού, 1 ερώτηση καταγράφει το πόσο συχνά παρακολουθεί επιμέρους πολιτιστικές δραστηριότητες και 1 ερώτηση καταγράφει ποιες είναι οι οδοί ενημέρωσης για τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής. 3 ερωτήσεις αφορούν τις οικονομικές δαπάνες που κάνουν ο ερωτώμενος για να παρακολουθήσει κάποια ή κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες του δήμου αποτυπώνεται με 3 ερωτήσεις, ενώ 2 ερωτήσεις αφορούν στους παράγοντες πρέπει να προσέξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση ώστε να βελτιώσει τη σημερινή κατάσταση.

3.2 Αποτελέσματα έρευνας

Στην ενότητα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τόσο σε πίνακες όσο και διαγραμματικά τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε.

Πίνακας 3.1: Φύλο

ΦΥΛΟ		
Άνδρας	47	47%
Γυναίκα	53	53%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

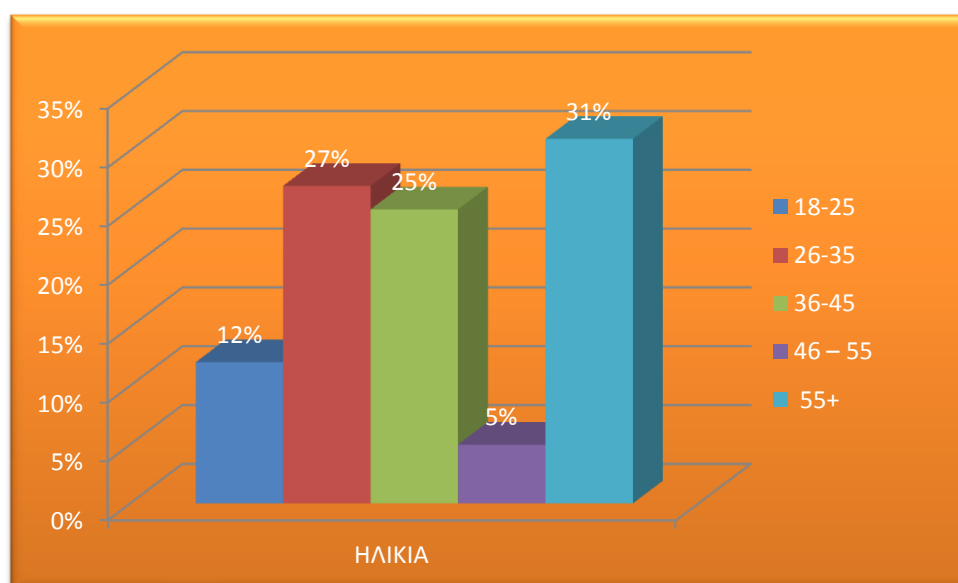

Διάγραμμα 3.1: Φύλο

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι το δείγμα της έρευνας όσον αφορά το φύλο είναι μοιρασμένο. Υπάρχει μόνο μία μικρή υπεροχή των γυναικών, καθώς συγκεντρώνουν το 53% έναντι των ανδρών που φτάνουν το 47%.

Πίνακας 3.2: Ηλικία

ΗΛΙΚΙΑ		
18-25	12	12%
26-35	27	27%
36-45	25	25%
46 – 55	5	5%
55+	31	31%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

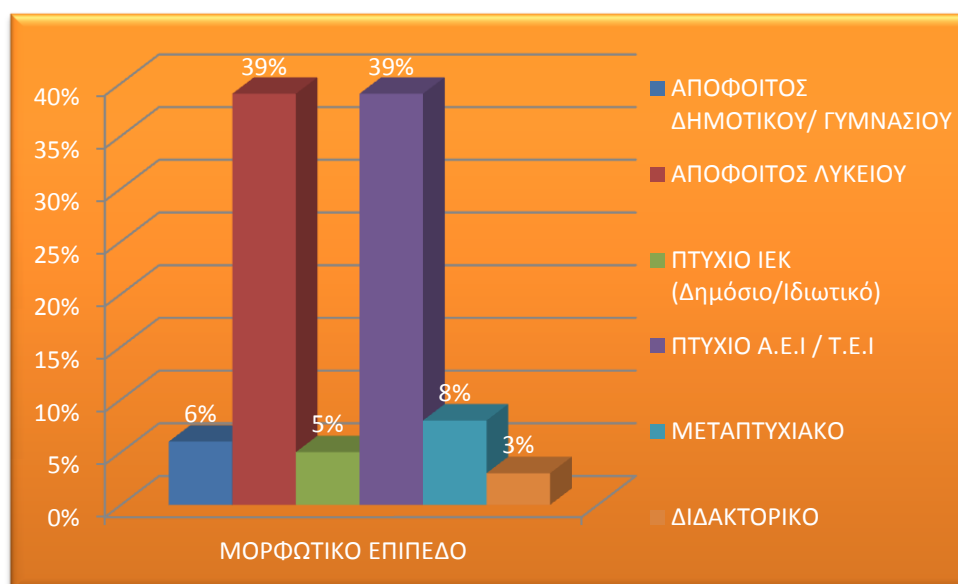

Διάγραμμα 3.2: Ηλικία

Όσον αφορά την ηλικία των ερωτώμενων, από το παραπάνω διάγραμμα διαπιστώνεται ότι το δείγμα είναι μοιρασμένο κυρίως ανάμεσα στις ηλικίες 26 έως 45 και άνω των 55 ετών. Πιο αναλυτικά, οι ερωτώμενοι που είναι άνω των 55 ετών συγκεντρώνουν το 31%, οι ηλικίες 26 έως 35 το 27%, όσοι είναι από 36 έως 45 ετών συγκεντρώνουν το 25%, ένα ποσοστό της τάξεως του 12% συγκεντρώνουν όσοι είναι από 18 έως 25 ετών και το υπόλοιπο 5% βρίσκεται μεταξύ των ηλικιών 46 και 55.

Πίνακας 3.3: Μορφωτικό επίπεδο

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ		
ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ/ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	6	6%
ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	39	39%
ΠΤΥΧΙΟ ΙΕΚ (Δημόσιο/Ιδιωτικό)	5	5%
ΠΤΥΧΙΟ Α.Ε.Ι / Τ.Ε.Ι	39	39%
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ	8	8%
ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ	3	3%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

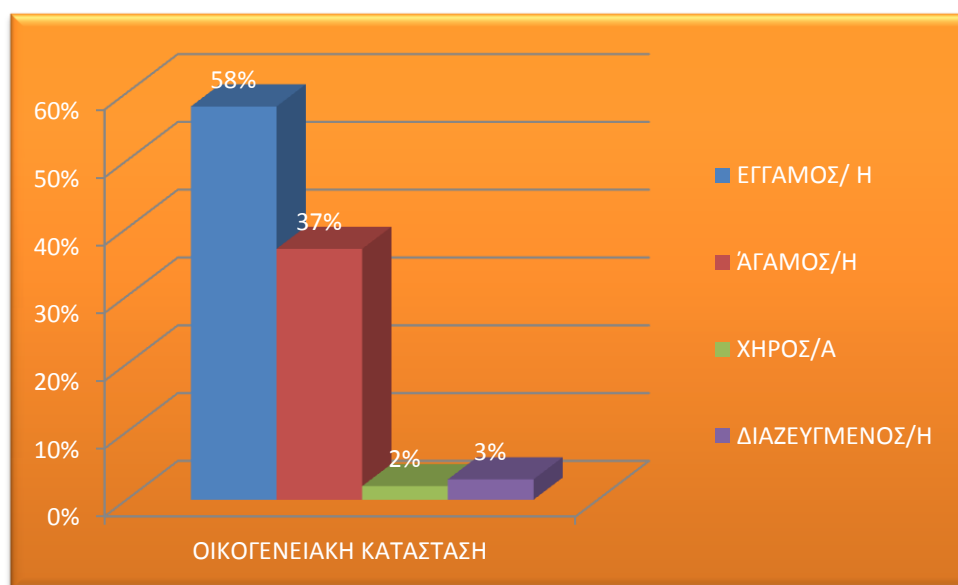

Διάγραμμα 3.3: Μορφωτικό επίπεδο

Το παραπάνω διάγραμμα αφορά το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων. Διαπιστώνεται ότι οι απόφοιτοι Λυκείου και οι πτυχιούχοι ΑΕΙ / ΤΕΙ συγκεντρώνουν από 39% το καθένα. Άρα αποτελούν και την πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 78%. Ακολουθούν οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού με 8%, οι απόφοιτοι Δημοτικού / Γυμνασίου με 6%, οι πτυχιούχοι ΙΕΚ με 5% και το υπόλοιπο 3% συγκεντρώνουν οι κάτοχοι Διδακτορικού.

Πίνακας 3.4: Οικογενειακή κατάσταση

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ		
ΕΓΓΑΜΟΣ/ Η	58	58%
ΑΓΑΜΟΣ/Η	37	37%
ΧΗΡΟΣ/Α	2	2%
ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΣ/Η	3	3%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

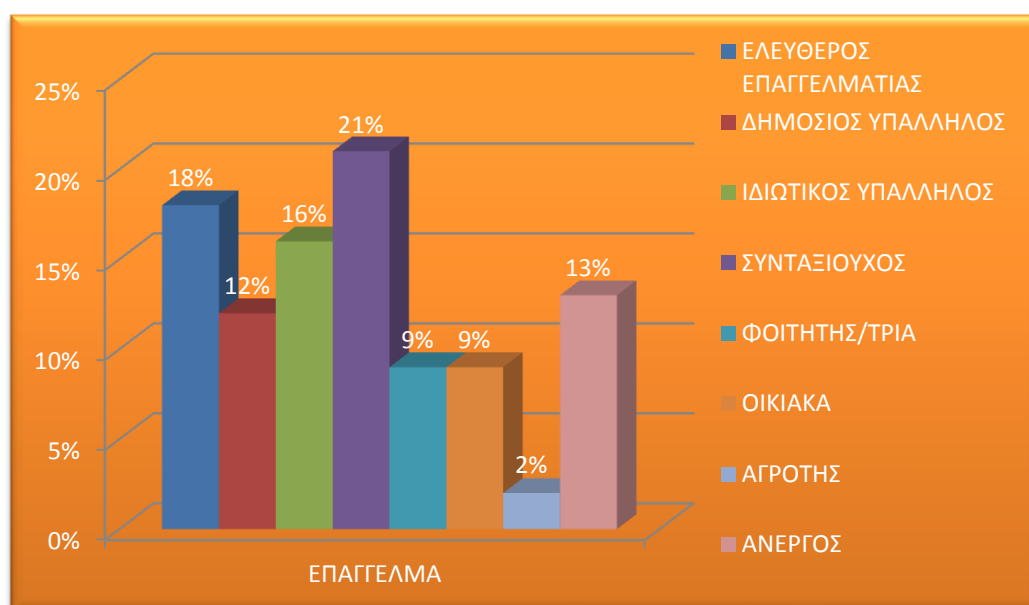

Διάγραμμα 3.4: Οικογενειακή κατάσταση

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι πάνω από τους μισούς ερωτώμενους είναι έγγαμοι. Πιο αναλυτικά, οι έγγαμοι συγκεντρώνουν το 58%, οι άγαμοι το 37%, οι διαζευγμένοι το 3% και οι χήροι το υπόλοιπο 2%.

Πίνακας 3.5: Επάγγελμα

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ		
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ	18	18%
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	12	12%
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	16	16%
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	21	21%
ΦΟΙΤΗΤΗΣ/ΤΡΙΑ	9	9%
ΟΙΚΙΑΚΑ	9	9%
ΑΓΡΟΤΗΣ	2	2%
ΑΝΕΡΓΟΣ	13	13%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

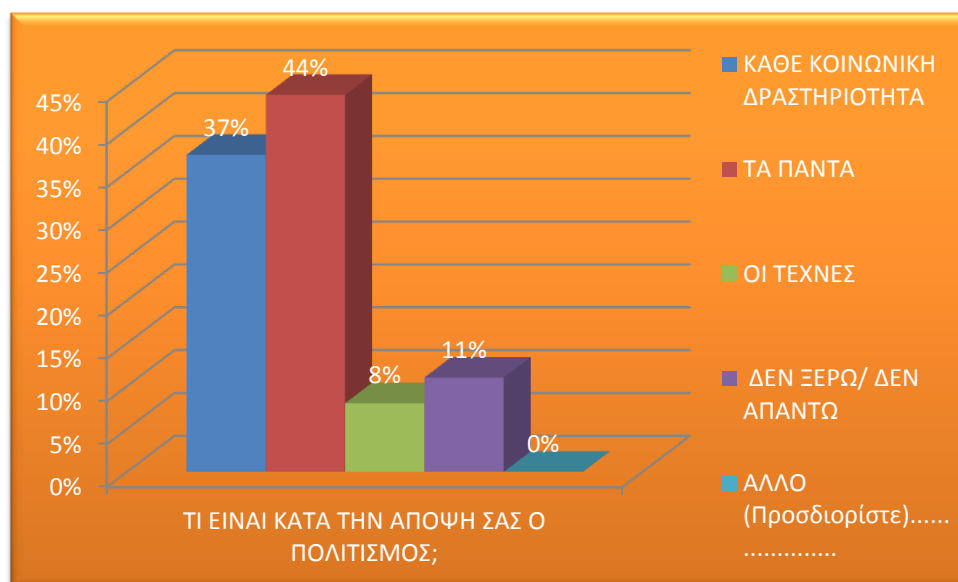
Διάγραμμα 3.5: Επάγγελμα

Η ενότητα με τα προσωπικά στοιχεία, κλείνει με το επάγγελμα των ερωτώμενων. Από το παραπάνω διάγραμμα διαπιστώνεται ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι συνταξιούχοι, κάτι που είναι απόλυτα λογικό αν ανατρέξουμε στις ηλικίες των ερωτηθέντων που θα δούμε ότι οι είναι αρκετοί αυτοί που είναι άνω των 55 ετών. Ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες με ποσοστό 18%, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με 16%, οι άνεργοι με 12% και οι δημόσιοι υπάλληλοι με 12%. Οι φοιτητές και όσοι

ασχολούνται με τα οικιακά συγκεντρώνουν από ένα 9%, ενώ μόλις το 2% είναι αγρότες.

Πίνακας 3.6: Έννοια πολιτισμού

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΣΑΣ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ;		
ΚΑΘΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	37	37%
ΤΑ ΠΑΝΤΑ	44	44%
ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ	8	8%
ΔΕΝ ΞΕΡΩ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	11	11%
ΑΛΛΟ (Προσδιορίστε).....	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

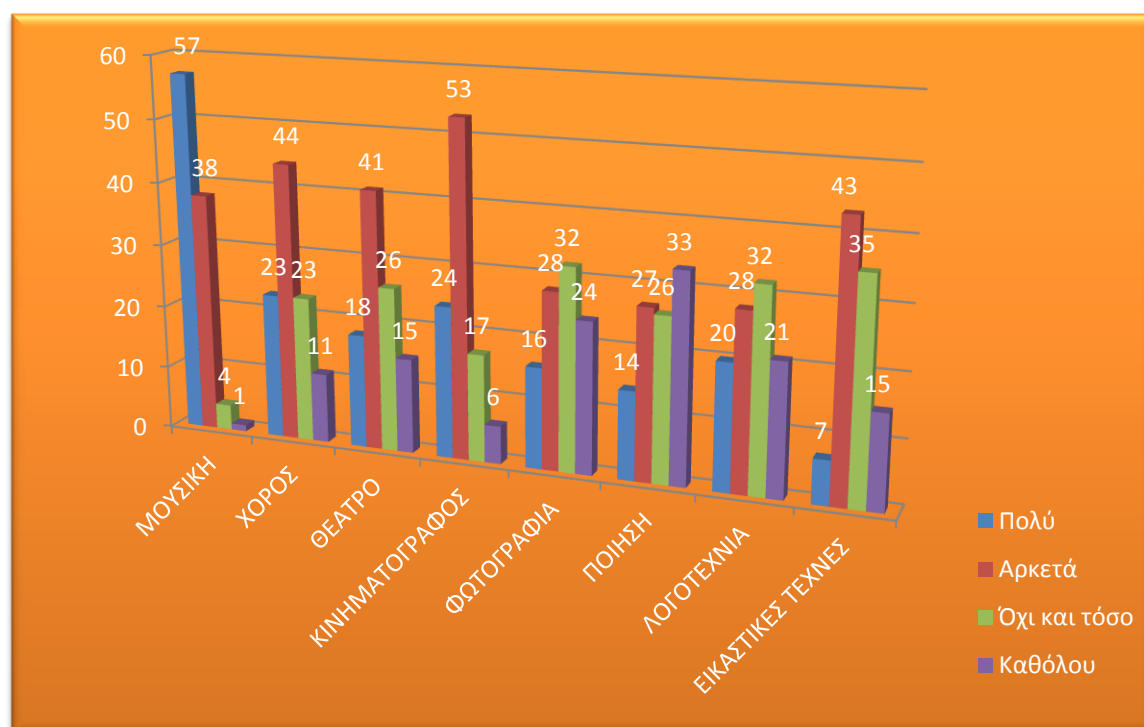

Διάγραμμα 3.6: Έννοια πολιτισμού

Στην ερώτηση για το τι είναι για τους ερωτηθέντες ο πολιτισμός, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι θεωρούν ότι ο πολιτισμός είναι τα πάντα (44%). Αρκετοί είναι και οι ερωτηθέντες που θεωρούν ότι ο πολιτισμός είναι κάθε κοινωνική δραστηριότητα (37%). Για το 8% του δείγματος πολιτισμός είναι οι τέχνες, ενώ ένα 11% δεν ξέρει ή δεν θέλει να απαντήσει.

Πίνακας 3.7: Βαθμός έκφρασης καλλιτεχνικών μορφών

ΠΟΣΟ ΣΑΣ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΟΙ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ;				
	Πολύ	Αρκετά	Όχι και τόσο	Καθόλου
ΜΟΥΣΙΚΗ	57	38	4	1
ΧΟΡΟΣ	23	44	23	11
ΘΕΑΤΡΟ	18	41	26	15
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	24	53	17	6
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ	16	28	32	24
ΠΟΙΗΣΗ	14	27	26	33
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	20	28	32	21
ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ	7	43	35	15

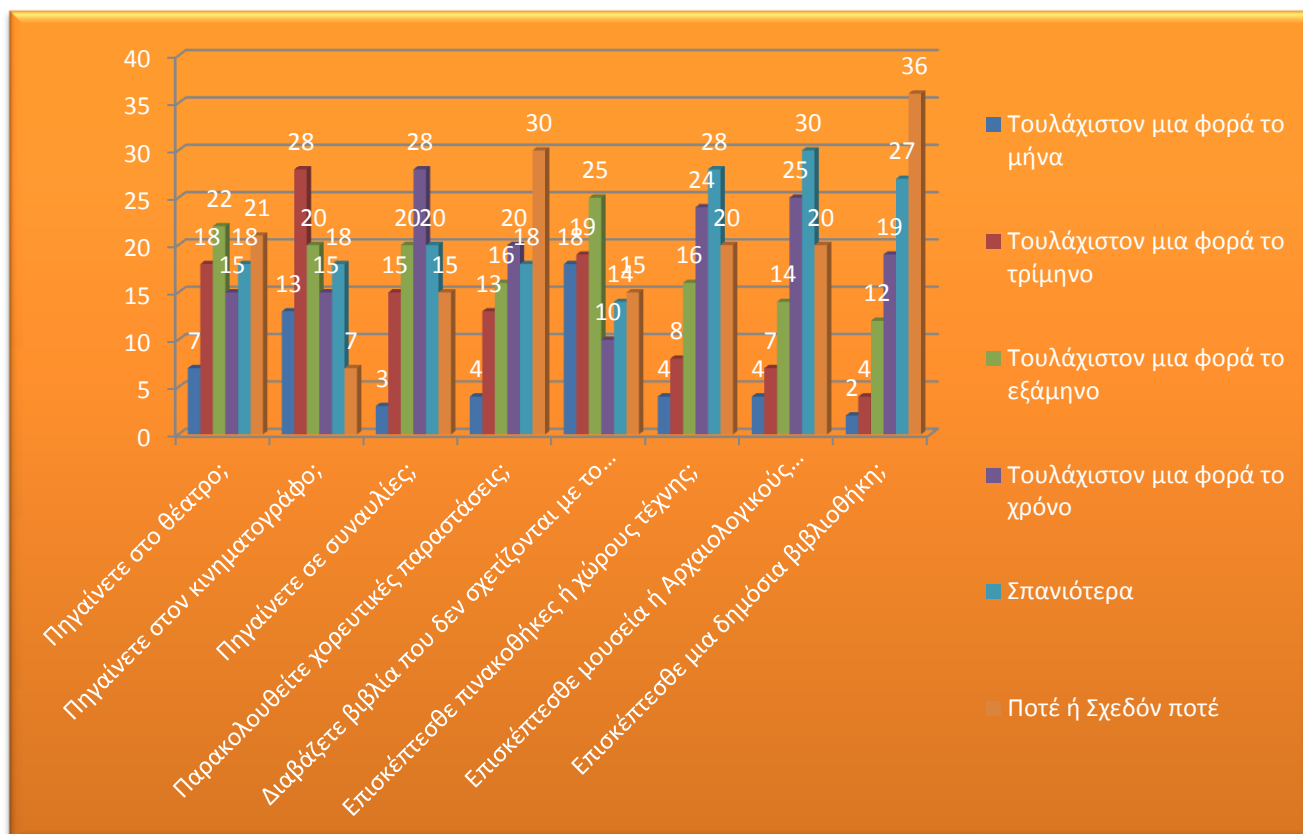
Διάγραμμα 3.7: Βαθμός έκφρασης καλλιτεχνικών μορφών

Το παραπάνω διάγραμμα μας πληροφορεί για το πόσο εκφράζουν τους ερωτώμενους ορισμένες καλλιτεχνικές εκφράσεις. Διαπιστώνεται ότι η μουσική είναι αυτή που

εκφράζει πολύ τους περισσότερους ερωτώμενους. Ο κινηματογράφος, ο χορός, οι εικαστικές τέχνες αλλά και το θέατρο είναι δραστηριότητες που εκφράζουν αρκετά τους περισσότερους ερωτώμενους. Παρατηρούμε επίσης ότι η ποίηση και η λογοτεχνία δεν τους εκφράζουν καθόλου τους περισσότερους. Γενικά συμπεραίνουμε ότι καλλιτεχνικές δραστηριότητες που προσφέρουν περισσότερη ευθυμία και διασκέδαση όπως η μουσική και ο κινηματογράφος είναι και αυτές που ο κόσμος έχει περισσότερη ανάγκη.

Πίνακας 3.8: Συχνότητα καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων

ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ (ΠΕΡΙΠΟΥ)	Τουλάχιστον στον μια φορά το μήνα	Τουλάχιστον στον μια φορά το τρίμηνο	Τουλάχιστον στον μια φορά το εξάμηνο	Τουλάχιστον στον μια φορά το χρόνο	Σπανιό- τερα	Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ
Πηγαίνετε στο θέατρο;	7	18	22	15	18	21
Πηγαίνετε στον κινηματογράφο;	13	28	20	15	18	7
Πηγαίνετε σε συναυλίες;	3	15	20	28	20	15
Παρακολουθείτε χορευτικές παραστάσεις;	4	13	16	20	18	30
Διαβάζετε βιβλία που δεν σχετίζονται με το επάγγελμα σας;	18	19	25	10	14	15
Επισκέπτεσθε πινακοθήκες ή χώρους τέχνης;	4	8	16	24	28	20
Επισκέπτεσθε μουσεία ή Αρχαιολογικούς χώρους;	4	7	14	25	30	20
Επισκέπτεσθε μια δημόσια βιβλιοθήκη;	2	4	12	19	27	36

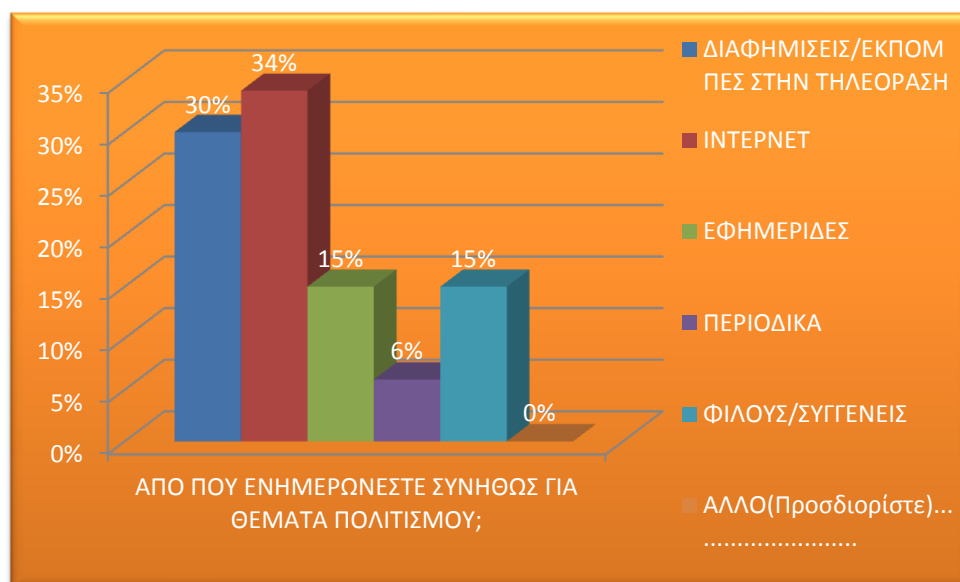

Διάγραμμα 3.8: Συχνότητα καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων

Το παραπάνω διάγραμμα μας πληροφορεί για την συχνότητα με την οποία οι ερωτηθέντες λαμβάνουν μέρος σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων, τουλάχιστον μια φορά το εξάμηνο πηγαίνουν στο θέατρο, τουλάχιστον μια φορά το τρίμηνο σε κινηματογράφο, ενώ σε συναυλίες πηγαίνουν τουλάχιστον μια φορά το χρόνο. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες σχεδόν ποτέ δεν παρακολουθούν χορευτικές παραστάσεις, ούτε επισκέπτονται δημόσια βιβλιοθήκη. Δεν είναι λίγοι οι ερωτηθέντες που διαβάζουν βιβλία που δεν σχετίζονται με το επάγγελμά τους τουλάχιστον μια φορά το εξάμηνο. Όσον αφορά επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, πινακοθήκες ή χώρους τέχνης, αυτές πραγματοποιούνται σπανιότερα. Γενικά συμπεραίνουμε ότι ο κινηματογράφος είναι μια ευχάριστη και αρκετά οικονομική δραστηριότητα στην οποία λαμβάνουν μέρος πολλοί και πιο συχνά από ότι άλλες δραστηριότητες.

Πίνακας 3.9: Τρόπος ενημέρωσης για θέματα πολιτισμού

ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΤΕ ΣΥΝΗΘΩΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ;		
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ/ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	30	30%
ΙΝΤΕΡΝΕΤ	34	34%
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	15	15%
ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	6	6%
ΦΙΛΟΥΣ/ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ	15	15%
ΑΛΛΟ(Προσδιορίστε).....	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

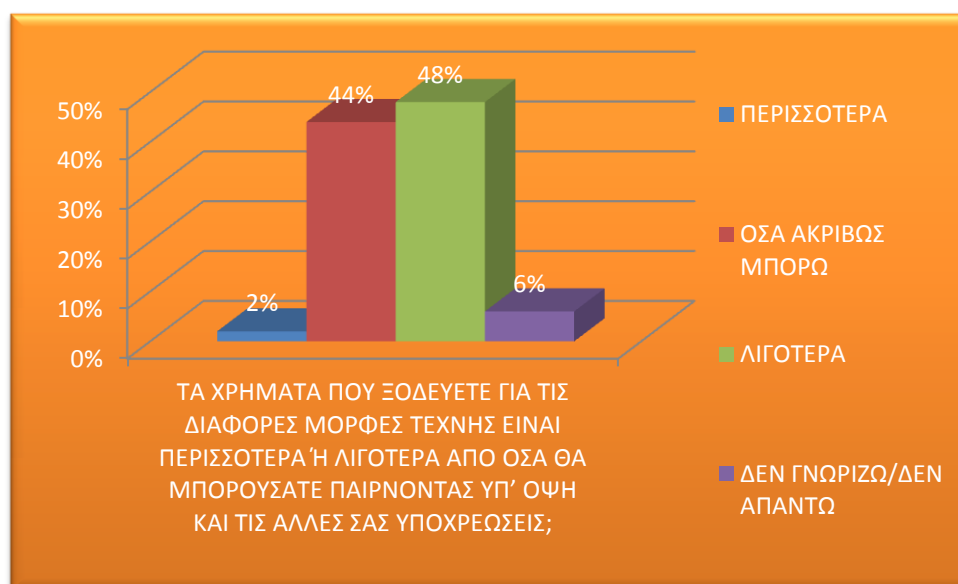

Διάγραμμα 3.9: Τρόπος ενημέρωσης για θέματα πολιτισμού

Το παραπάνω διάγραμμα μας πληροφορεί για τον τρόπο με τον οποίο ενημερώνονται οι ερωτηθέντες για θέματα πολιτισμού. Διαπιστώνεται ότι το internet είναι το πλέον το πιο διαδεδομένο μέσο καθώς από αυτό ενημερώνεται το 34% των ερωτηθέντων. Το ίδιο ισχύει και για την τηλεόραση καθώς από διαφημίσεις και εκπομπές ενημερώνεται το 30%. Από τις εφημερίδες ενημερώνεται το 15%, ενώ το ίδιο ποσοστό πληροφορείται από φίλους / συγγενείς και μόλις το 6% ενημερώνεται από περιοδικά.

Πίνακας 3.10: Χρήματα που ξοδεύονται για τις διάφορες μορφές τέχνης

ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΞΟΔΕΥΕΤΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ Ή ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΟΣΑ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΤΕ ΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ ΥΠ' ΟΨΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΣΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ;		
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ	2	2%
ΟΣΑ ΑΚΡΙΒΩΣ ΜΠΟΡΩ	44	44%
ΛΙΓΟΤΕΡΑ	48	48%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	6	6%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

Διάγραμμα 3.10: Χρήματα που ξοδεύονται για τις διάφορες μορφές τέχνης

Όσον αφορά τα χρήματα που ξοδεύουν οι ερωτηθέντες για τις διάφορες μορφές τέχνης, από το παραπάνω διάγραμμα διαπιστώνουμε ότι η πλειοψηφία ξοδεύει λιγότερα ή όσα ακριβώς μπορεί. Είναι απόλυτα λογικό με την οικονομική στενότητα που υπάρχει τα τελευταία χρόνια, να μετριάζονται οι δαπάνες για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Πίνακας 3.11: Οικονομική συμβολή για την προώθηση του πολιτισμού

ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΕΤΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ, ΟΠΩΣ ΦΙΛΟΣ ΕΝΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Ή ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΕΛΗ, ΧΟΡΗΓΙΑ Ή ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;		
ΝΑΙ	36	36%
ΟΧΙ	52	52%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	12	12%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

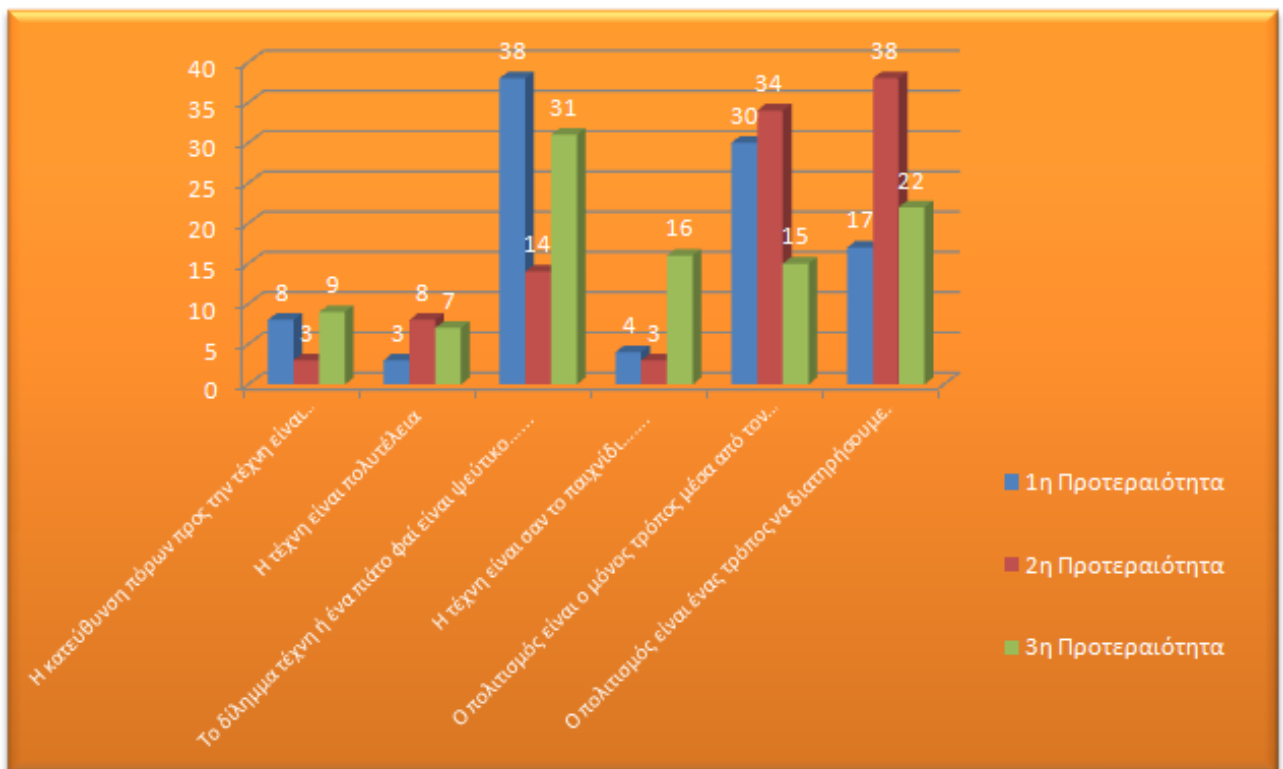

Διάγραμμα 3.11: Οικονομική συμβολή για την προώθηση του πολιτισμού

Στην ερώτηση εάν θα ήθελαν οι ερωτώμενοι να συμβάλουν οικονομικά για την προώθηση του πολιτισμού με κάποιον τρόπο, όπως φίλος ενός μουσείου ή οργανισμού, δημοτικά τέλη, χορηγία ή κάτι άλλο, διαπιστώνουμε από το παραπάνω διάγραμμα, ότι λίγο παραπάνω από τους μισούς δεν θα ήθελαν να συμβάλλουν με κάποιον τρόπο (52%). Υπάρχει όμως και ένα 36% που θα ήθελε να συμβάλει με κάποιον τρόπο. Το υπόλοιπο 12% δεν γνωρίζει ή δεν θέλει να απαντήσει.

Πίνακας 3.12: Βαθμός συμφωνίας με ορισμένες απόψεις για τον πολιτισμό

ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΓΝΩΜΕΣ ΣΥΜΦΩΝΕΙΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ; (Δώστε αριθμηση προτεραιότητας από 1 έως 3)			
	1η Προτεραιότητα	2η Προτεραιότητα	3η Προτεραιότητα
Η κατεύθυνση πόρων προς την τέχνη είναι σπατάλη, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης όπως σήμερα.	8	3	9
Η τέχνη είναι πολυτέλεια.	3	8	7
Το δίλημμα τέχνη ή ένα πιάτο φαί είναι ψεύτικο. Μια κοινωνία χρειάζεται και τα δύο.	38	14	31
Η τέχνη είναι σαν το παιχνίδι, άχρηστη αλλά απαραίτητη.	4	3	16
Ο πολιτισμός είναι ο μόνος τρόπος μέσα από τον οποίο δηλώνουμε, συνειδητά ή μη, την ταυτότητά μας.	30	34	15
Ο πολιτισμός είναι ένας τρόπος να διατηρήσουμε την αξιοπρέπειά μας.	17	38	22

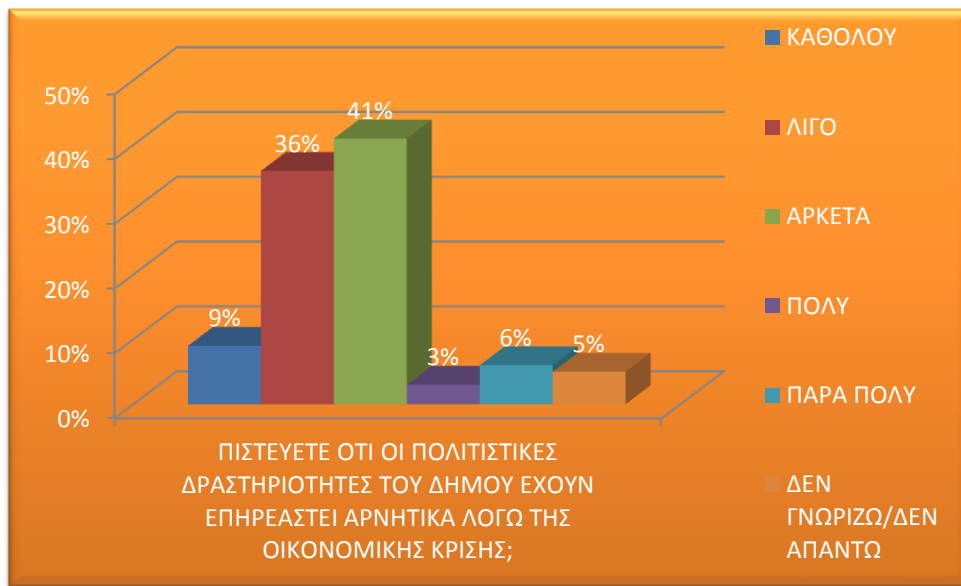

Διάγραμμα 3.12: Βαθμός συμφωνίας με ορισμένες απόψεις για τον πολιτισμό

Στο παραπάνω διάγραμμα εμφανίζονται κάποιες γνώμες για τις οποίες οι ερωτώμενοι δηλώνουν τον βαθμό με τον οποίο συμφωνούν με αυτές. Με την γνώμη «*Το δίλημμα τέχνη ή ένα πιάτο φαί είναι ψεύτικο. Μια κοινωνία χρειάζεται και τα δύο*» συμφωνούν οι περισσότεροι ερωτώμενοι. Έπειτα συμφωνούν με την άποψη ότι «*Ο πολιτισμός είναι ένας τρόπος να διατηρήσουμε την αξιοπρέπειά μας*» και στη συνέχεια με την άποψη ότι «*Ο πολιτισμός είναι ο μόνος τρόπος μέσα από τον οποίο δηλώνουμε, συνειδητά ή μη, την ταυτότητά μας*».

Πίνακας 3.13: Βαθμός επίπτωσης της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες

ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΠΗΡΕΑΣΤΕΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ;		
ΚΑΘΟΛΟΥ	9	9%
ΛΙΓΟ	36	36%
ΑΡΚΕΤΑ	41	41%
ΠΟΛΥ	3	3%
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	6	6%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	5	5%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

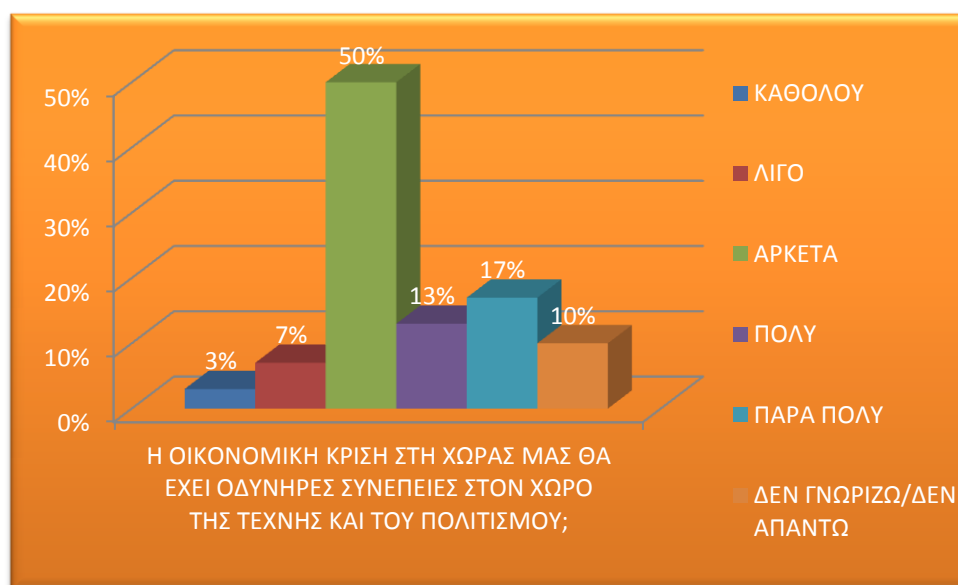
Διάγραμμα 3.13: Βαθμός επίπτωσης της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες

Στην ερώτηση για το εάν οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου έχουν επηρεαστεί αρνητικά λόγω της οικονομικής κρίσης, παρατηρούμε στο παραπάνω διάγραμμα ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες (41%) θεωρούν ότι έχουν επηρεαστεί αρκετά. Αρκετοί είναι και οι ερωτηθέντες που πιστεύουν ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχουν επηρεαστεί λίγο (36%). Γενικά

παρατηρούμε από τις απόψεις των ερωτηθέντων ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου.

Πίνακας 3.14: Βαθμός οδυνηρών συνεπειών τις οικονομικής κρίσης στον χώρο της τέχνης και του πολιτισμού

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΘΑ ΕΧΕΙ ΟΔΥΝΗΡΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ;		
ΚΑΘΟΛΟΥ	3	3%
ΛΙΓΟ	7	7%
ΑΡΚΕΤΑ	50	50%
ΠΟΛΥ	13	13%
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	17	17%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	10	10%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

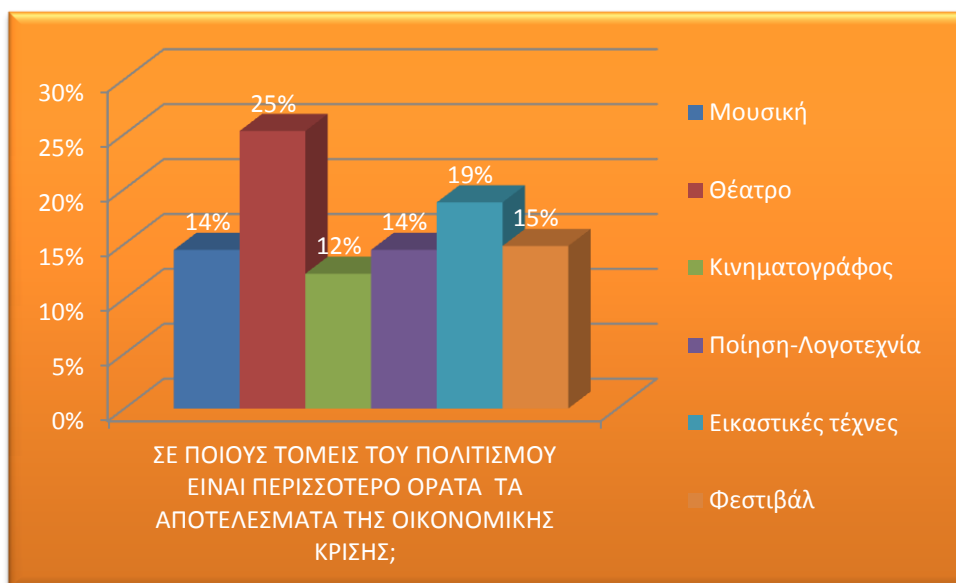
Διάγραμμα 3.14: Βαθμός οδυνηρών συνεπειών τις οικονομικής κρίσης στον χώρο της τέχνης και του πολιτισμού

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, διαπιστώνεται ότι οι μισοί από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι η οικονομική κρίση στη χώρας μας θα έχει αρκετά

οδυνηρές συνέπειες στον χώρο της τέχνης και του πολιτισμού. Το 17% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι θα έχει πάρα πολύ οδυνηρές συνέπειες, το 13% ότι θα έχει πολύ, το 7% ότι θα έχει λίγο, ενώ μόλις το 3% θεωρεί ότι δεν θα έχει καθόλου συνέπειες. Συμπερασματικά, καταλαβαίνουμε ότι είναι αδύνατον να μην πληγεί ο χώρος της τέχνης και του πολιτισμού από την οικονομική κρίση, αν αναλογιστούμε ότι ο περισσότερος κόσμος πλέον προσπαθεί καθημερινά να επιβιώσει, με αποτέλεσμα να περιορίζει την διασκέδασή του.

Πίνακας 3.15: Τομείς πολιτισμού στους οποίους είναι πιο ορατά τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης

ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΟΡΑΤΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ;		
Μουσική	40	14%
Θέατρο	70	25%
Κινηματογράφος	34	12%
Ποίηση-Λογοτεχνία	40	14%
Εικαστικές τέχνες	52	19%
Φεστιβάλ	41	15%
ΣΥΝΟΛΟ	277	100%

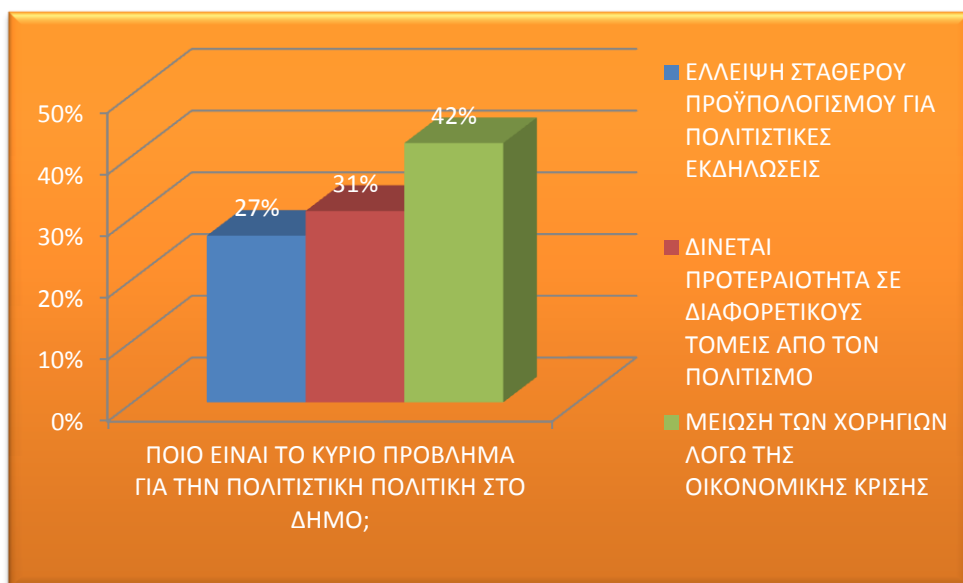

Διάγραμμα 3.15: Τομείς πολιτισμού στους οποίους είναι πιο ορατά τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης

Στο παραπάνω διάγραμμα εμφανίζονται οι τομείς του πολιτισμού στους οποίους είναι περισσότερο ορατά τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων. Διαπιστώνεται ότι στο θέατρο με ποσοστό 25% είναι πιο ορατά τα αποτελέσματα. Έπειτα η οικονομική κρίση θεωρείται ότι έχει αντίκτυπο στις εικαστικές τέχνες (19%), στα φεστιβάλ που διοργανώνονται (15%), στην μουσική (14%), στην ποίηση – λογοτεχνία (14%) και λιγότερο αντίκτυπο έχει στον κινηματογράφο (12%). Γενικά μπορούμε να πούμε ότι όλες οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες έχουν επηρεαστεί αρνητικά από την οικονομική κρίση.

Πίνακας 3.16: Κύριο πρόβλημα για την πολιτιστική πολιτική στο Δήμο

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟ;		
ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΑΘΕΡΟΥ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	27	27%
ΔΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	31	31%
ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΙΩΝ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	42	42%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

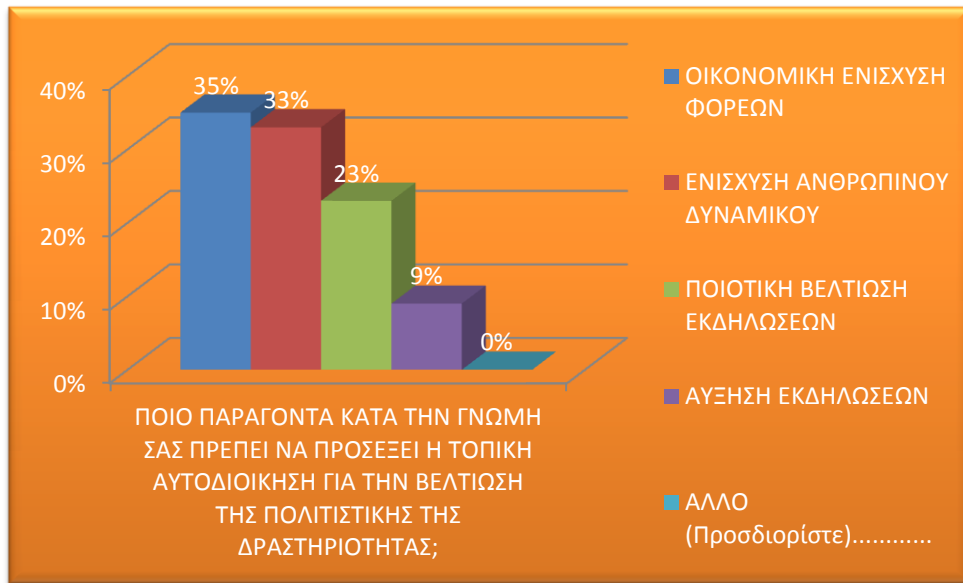

Διάγραμμα 3.16: Κύριο πρόβλημα για την πολιτιστική πολιτική στο Δήμο

Όσον αφορά τα προβλήματα που παρατηρούνται στην άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής του Δήμου, από το παραπάνω διάγραμμα διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η μείωση των χορηγιών λόγω της οικονομικής κρίσης (42%). Έπειτα, παρατηρείται ότι δίνεται προτεραιότητα σε άλλους τομείς πέρα από τον πολιτισμό (31), ενώ μικρότερης σοβαρότητας είναι η έλλειψη σταθερού προϋπολογισμού για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις (27%).

Πίνακας 3.17: Τρόποι βελτίωσης της πολιτιστικής δραστηριότητας

ΠΟΙΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΞΕΙ Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ;		
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΦΟΡΕΩΝ	35	35%
ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	33	33%
ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	23	23%
ΑΥΞΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	9	9%
ΑΛΛΟ (Προσδιορίστε).....	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100	100%

Διάγραμμα 3.17: Τρόποι βελτίωσης της πολιτιστικής δραστηριότητας

Στην ερώτηση για το ποιος είναι ο παράγοντας σύμφωνα με την γνώμη των ερωτηθέντων που πρέπει να προσέξει η τοπική αυτοδιοίκηση για την βελτίωση της πολιτιστικής της δραστηριότητας, διαπιστώνουμε ότι τόσο στην οικονομική ενίσχυση των φορέων (35%) όσο και στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού (33%) πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα. Το 23% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι θα πρέπει να βελτιωθούν ποιοτικά οι εκδηλώσεις, ενώ ένα 9% πιστεύει ότι θα πρέπει να αυξηθεί ο αριθμός τους.

Συμπεράσματα

Στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας παρουσιάσαμε την έννοια του πολιτισμού και την επίδραση που είχε πάνω σε αυτόν η οικονομική κρίση, αλλά και την έννοια του πολιτιστικού τουρισμού, ο οποίος γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση τα τελευταία χρόνια. Από όσα εκτέθηκαν μέχρι στιγμής, είναι εμφανές πως ο πολιτισμός αποτελεί ένα από τα επίκεντρα της ασκούμενης από τις αρχές ενός κράτους πολιτικής, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όχι μόνο για την αλληλοπροσέγγιση ανάμεσα στους πολίτες και τον πολιτισμικό πλούτο, αλλά και για την τόνωση της οικονομίας, καθιστώντας τον έναν από τους μεγαλύτερους παράγοντες ανάπτυξης.

Σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης μελετήθηκε η περίπτωση του Δήμου Καλαμάτας. Αναλυτικότερα, διαπιστώθηκε πως ο συγκεκριμένος δήμος έχει θέσει σε πρώτη προτεραιότητά του την πολιτιστική ανάπτυξη, κάτι που αποδεικνύεται από την πληθώρα των φορέων και των οργανισμών που τον αντιπροσωπεύουν, αλλά και από τους πολλούς χώρους πολιτισμούς που έχει δημιουργήσει η τοπική αρχή και επιτρέπει, με αυτό τον τρόπο, στους πολίτες να έχουν μια άμεση επαφή με το πολιτιστικό υλικό.

Συμπεράσματα έρευνας

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε με σκοπό να αναδείξει την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις πολιτιστικές δραστηριότητες των πολιτών του Δήμου Καλαμάτας, αλλά και τις επιπτώσεις της κρίσης στην πολιτιστική πολιτική που ασκεί ο Δήμος. Για τον λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα σε εκατό δημότες της Καλαμάτας, της οποίας τα αποτελέσματα εμφανίζονται παρακάτω.

Από τις απόψεις των δημοτών αποκομίζουμε ότι, εκτός του ότι ο πολιτισμός είναι κάθε κοινωνική δραστηριότητα, στην ουσία είναι τα πάντα. Οι περισσότεροι είναι σύμφωνοι με την άποψη *«Το δίλημμα τέχνη ή ένα πιάτο φαί είναι ψεύτικο. Μια κοινωνία χρειάζεται και τα δύο»* και επιπλέον θεωρούν ότι ο πολιτισμός είναι ένας τρόπος να διατηρήσουμε την αξιοπρέπειά μας.

Γενικά, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να απασχοληθεί κάποιος είναι πολλές. Όμως, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες που προσφέρουν περισσότερη ευθυμία και διασκέδαση όπως η μουσική και ο κινηματογράφος είναι και αυτές που ο κόσμος έχει περισσότερη ανάγκη.

Λόγω της κρίσης, είναι λογικό να έχουν μειωθεί κάποιες δραστηριότητες όπως είναι η έξοδος στο θέατρο ή σε συναυλίες. Όμως, ο κινηματογράφος είναι μια ευχάριστη και αρκετά οικονομική δραστηριότητα στην οποία λαμβάνουν μέρος πολλοί και πιο συχνά από ότι άλλες δραστηριότητες. Επιπλέον, είναι απόλυτα λογικό με την οικονομική στενότητα που υπάρχει τα τελευταία χρόνια, να μετριάζονται οι δαπάνες για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες, καθώς η πλειοψηφία των δημοτών ξοδεύει λιγότερα ή όσα ακριβώς μπορεί.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο ενημερώνονται οι δημότες για θέματα πολιτισμού, διαπιστώνεται ότι το internet είναι το πλέον το πιο διαδεδομένο μέσο καθώς από αυτό ενημερώνεται η πλειοψηφία. Το ίδιο ισχύει και για την τηλεόραση καθώς από διαφημίσεις και εκπομπές ενημερώνεται επίσης αρκετοί.

Παρόλο όμως που ο κόσμος θέλει να ενημερωθεί για τις πολιτιστικές δραστηριότητες, διαπιστώνεται ότι δεν θα ήθελαν ή δεν μπορούν να συμβάλουν οικονομικά για την προώθηση του πολιτισμού με κάποιον τρόπο, όπως φίλος ενός μουσείου ή οργανισμού, δημοτικά τέλη, χορηγία ή κάτι άλλο.

Όσον αφορά τα προβλήματα που παρατηρούνται στην άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής του Δήμου, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η μείωση των χορηγιών λόγω της οικονομικής κρίσης. Έπειτα, παρατηρείται ότι δίνεται προτεραιότητα σε άλλους τομείς πέρα από τον πολιτισμό, ενώ μικρότερης σοβαρότητας είναι η έλλειψη σταθερού προϋπολογισμού για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Κλείνοντας, διαπιστώνουμε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να προσέξει για την βελτίωση της πολιτιστικής της δραστηριότητας, τόσο την οικονομική ενίσχυση των φορέων όσο και την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού.

Γενικά παρατηρούμε από τις απόψεις των ερωτηθέντων ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου και καταλαβαίνουμε

ότι είναι αδύνατον να μην πληγεί ο χώρος της τέχνης και του πολιτισμού από την οικονομική κρίση, αν αναλογιστούμε ότι ο περισσότερος κόσμος πλέον προσπαθεί καθημερινά να επιβιώσει, με αποτέλεσμα να περιορίζει την διασκέδασή του.

Βιβλιογραφία

- Badie, B. (1995), *Κουλτούρα και Πολιτική*, Αθήνα: Πατάκης.
- Colbert, F. (2001). *Marketing Culture and the Arts*. Montreal: HEC
- Gallagher, K. & B., Weinberg (1991) “Coping with success: New challenges for Nonprofit marketing”, *Sloan Management Review, Fall*, σελ. 27-42.
- Kotler, P. & G., Armstrong. (1994). *Principles of Marketing*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P. & S. Levy (1969). “Broadening the Concept of Marketing”. *Journal of Marketing* Vol. 33, σελ. 10-15
- Kotler, P. (2000), *Μάρκετινγκ Μάνατζμεντ*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- Miles, St. & R. Paddison (2005), “The Rise and Rise of Culture-led Urban Regeneration”. *Urban Studies*. 42. σελ. 833-839.
- Stevenson, D. (2004). “Civic Gold” Rush. Cultural planning and the politics on the Third Way. *International Journal of Cultural Policy* 10 (1), 119-131.
- Γασπαρινάτος, Κ.. – Ιωαννίδης, Γ. – Καλογήρου, Α. (2010), *Πολιτιστική πολιτική και τοπική-περιφερειακή ανάπτυξη*. Αθήνα: Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Δρακάκη, Μ. (2013), «Η πολιτιστική πολιτική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.citybranding.gr>
- Κολλάρου-Καλλέργη, Τζ, (2013), «Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στο θέατρο και τον πολιτισμό», εφημ. *Η Αυγή*, ημερ. δημοσίευσης 3/12/2013, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.avgi.gr/article>
- Λιναρδάτου, Χ. (χ.χ.), *Πολιτιστικός τουρισμός. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

- Μπαμπινιώτης, Γ. (2005), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Β' έκδοση, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπιτσάνη, Ευ. (2004), *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.
- Νούτσος, Π. (2005), «Η πολιτική πολιτισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», εφημ. *Το Βήμα*, ημερ. δημοσίευσης 10/7/2005, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.tovima.gr/opinions/article>
- Παρασκευόπουλος, Χ. (1997), «Κοινωνικό Κεφάλαιο και Θεσμικά Δίκτυα Συλλογικής Εκμάθησης: το ουσιαστικό περιεχόμενο της αρχής της επικουρικότητας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής», ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, τ.12
- Τερζάκης, Δ. (2011), «Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος», ημερ. δημοσίευσης 7/2/2011, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.europeanbusiness.gr>
- Τριανταφύλλου, Ε. (2012), «Θύμα και ο πολιτισμός», *Η Καθημερινή*, ημερ. δημοσίευσης 7/12/2012, ανάκτηση από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/>
- Τσαούσης, Γ.Δ. (1983), *Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας*, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Τσιβάκου, Ι. (2005), *Οργάνωση Πολιτιστικών Οργανισμών*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Διαδίκτυο

- <http://el.wikipedia.org/wiki>
- <http://el.wikipedia.org>
- <http://el.wikipedia.org/wiki>
- <http://www.slideshare.net>
- <http://unesdoc.unesco.org/images>

- <http://web.archive.org>
- http://www.kedke.gr/uploads/N38522010_KALLIKRATIS_FEKA87
- <http://www.kalamata.gr/perioxi/geografia/710-dimotiki-enotita-kalamatas.html>
- <http://www.kalamata.gr/dimos/npdd/filarmoniki.html>
- <http://www.kalamata.gr/dimos/npdd/koinonikos-foreas.html>
- <http://www.kalamata.gr/dimos/npid/padazopouleios.html>
- <http://www.kalamata.gr/dimos/npid/faris.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/mouseia/280-arxaiologiko-mouseio-messinias.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/mouseia/279-stratitiko-mouseio.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/mouseia/278-laografiko-mouseio.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/mouseia/277-mpenakio-mouseio.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/pinakothikes/282-dimotiki-pinakothiki-kalamatas-a-tassos.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata/pinakothikes/281-pinakothiki-sygchronis-ellinikis-texnis.html>
- <http://www.kalamata.gr/katoikoi/politismos.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata-kentriki-nea-skini-theatroy.html>
- <http://www.kalamata.gr/episkeptes/aksiotheata-megaro-xoroy-kalamatas.html>
- <http://www.travelmessinia.gr/mesinia/tourism/articles>.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

ΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΕΟ

Με το παρόν ερωτηματολόγιο, σας καλώ να συμμετάσχετε στην έρευνα για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα:

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Η έρευνα έχει ως στόχο να απαντήσει σε μια σειρά από καίρια ερωτήματα που αφορούν όλους μας. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οποιαδήποτε πληροφορία παρέχουν οι ερωτώμενοι, έχει σκοπό αποκλειστικά και μόνο την εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης έρευνας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. ΦΥΛΟ Άνδρας Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ

18-25 26-35
36-45 46 – 55 55+

3. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ/ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΤΥΧΙΟ ΙΕΚ (Δημόσιο/Ιδιωτικό) ΠΤΥΧΙΟ Α.Ε.Ι/ Τ.Ε.Ι

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ

4. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΕΓΓΑΜΟΣ/ Η ΑΓΑΜΟΣ/Η

ΧΗΡΟΣ/Α ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΣ/Η

5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ/ΤΡΙΑ

ΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΓΡΟΤΗΣ

ΑΝΕΡΓΟΣ

6. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΣΑΣ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ;

ΚΑΘΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

ΤΑ ΠΑΝΤΑ

ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΔΕΝ ΞΕΡΩ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

ΑΛΛΟ (Προσδιορίστε).....

**7. ΠΟΣΟ ΣΑΣ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΟΙ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΜΟΡΦΕΣ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ;**

	Πολύ	Αρκετά	Όχι και τόσο	Καθόλου
ΜΟΥΣΙΚΗ	☐	☐	☐	☐
ΧΟΡΟΣ	☐	☐	☐	☐
ΘΕΑΤΡΟ	☐	☐	☐	☐
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	☐	☐	☐	☐
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ	☐	☐	☐	☐
ΠΟΙΗΣΗ	☐	☐	☐	☐
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	☐	☐	☐	☐
ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ	☐	☐	☐	☐

8. ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ (ΠΕΡΙΠΟΥ)

	Τουλάχιστον μια φορά το μήνα	Τουλάχιστον μια φορά το τρίμηνο	Τουλάχιστον μια φορά το εξάμηνο	Τουλάχιστον μια φορά το χρόνο	Σπανιότερα	Ποτέ ή Σχεδόν ποτέ
Πηγαίνετε στο θέατρο;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Πηγαίνετε στον κινηματογράφο;	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Πηγαίνετε σε συναυλίες;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Παρακολουθείτε χορευτικές παραστάσεις;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Διαβάζετε βιβλία που δεν σχετίζονται με το επάγγελμα σας;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Επισκέπτεσθε πινακοθήκες ή χώρους τέχνης;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Επισκέπτεσθε μουσεία ή Αρχαιολογικούς χώρους;	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Επισκέπτεσθε μια δημόσια βιβλιοθήκη;	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΤΕ ΣΥΝΗΘΩΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ;

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ/ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

INTERNET

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΦΙΛΟΥΣ/ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

ΑΛΛΟ(Προσδιορίστε).....

10. ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΞΟΔΕΥΕΤΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ Ή ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΟΣΑ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΤΕ ΠΑΙΡΝΟΝΤΑΣ ΥΠ' ΟΨΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΣΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ;

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΟΣΑ ΑΚΡΙΒΩΣ ΜΠΟΡΩ
 ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

11. ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΕΤΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ, ΟΠΩΣ ΦΙΛΟΣ ΕΝΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Ή ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΕΛΗ, ΧΟΡΗΓΙΑ Ή ΚΑΤΙ ΆΛΛΟ;

ΝΑΙ ΟΧΙ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

12. ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΓΝΩΜΕΣ ΣΥΜΦΩΝΕΙΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ; (Δώστε αρίθμηση προτεραιότητας από 1 έως 3)

Η κατεύθυνση πόρων προς την τέχνη είναι σπατάλη, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης όπως σήμερα	
Η τέχνη είναι πολυτέλεια	
Το δίλημμα τέχνη ή ένα πιάτο φαί είναι ψεύτικο. Μια κοινωνία χρειάζεται και τα δύο	
Η τέχνη είναι σαν το παιχνίδι, άχρηστη αλλά απαραίτητη	
Ο πολιτισμός είναι ο μόνος τρόπος μέσα από τον οποίο δηλώνουμε, συνειδητά ή μη, την ταυτότητά μας	
Ο πολιτισμός είναι ένας τρόπος να διατηρήσουμε την αξιοπρέπειά μας	

13. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΠΗΡΕΑΣΤΕΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ;

ΚΑΘΟΛΟΥ ΛΙΓΟ ΑΡΚΕΤΑ
ΠΟΛΥ
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

14. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΘΑ ΕΧΕΙ ΟΔΥΝΗΡΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ;

ΚΑΘΟΛΟΥ ΛΙΓΟ ΑΡΚΕΤΑ
ΠΟΛΥ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ

15. ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΟΡΑΤΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ;

(Σημειώστε έως 3)

Μουσική	
Θέατρο	
Κινηματογράφος	
Ποίηση-Λογοτεχνία	
Εικαστικές τέχνες	
Φεστιβάλ	

16. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟ;

ΕΛΛΕΨΗ ΣΤΑΘΕΡΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΔΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΙΩΝ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

17. ΠΟΙΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΞΕΙ Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ;

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΦΟΡΕΩΝ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

ΑΥΞΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

ΑΛΛΟ

(Προσδιορίστε).....

Ευχαριστώ πολύ